

Zorg(en) voor natuur

Draagvlak voor natuur en natuurbeleid in 2001

**T.A. de Boer
R. Schulting**

Alterra-rapport 453

Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte, Wageningen, 2002

REFERAAT

Boer, T.A. de, & R. Schulting, 2002. *Zorg(en) voor natuur. Draagvlak voor natuur en natuurbeleid in 2001*. Wageningen, Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte. Alterra-rapport 453. 58 blz. 16. fig.; 7 tab.; 13 ref.

In het kader van de Natuurverkenningen 2002 wordt in dit project onderzoek gedaan naar draagvlak voor natuur en het natuurbeleid onder de inwoners van Nederland en een aantal doelgroepen. Het onderzoek geeft inzicht in de natuurvisies en natuurbeelden van mensen. Daarnaast wordt ingegaan op de houding en gedrag ten aanzien van het huidige natuurbeleid. Uit het onderzoek blijkt dat het draagvlak voor natuur en natuurbehoud groot is.

Trefwoorden: draagvlak, doelgroepen, natuur, natuurbeelden, natuurbeleid

ISSN 1566-7197

Dit rapport kunt u bestellen door €18 over te maken op banknummer 36 70 54 612 ten name van Alterra, Wageningen, onder vermelding van Alterra-rapport 453. Dit bedrag is inclusief BTW en verzendkosten.

© 2002 Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte,
Postbus 47, NL-6700 AA Wageningen.
Tel.: (0317) 474700; fax: (0317) 419000; e-mail: postkamer@alterra.wag-ur.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Alterra.

Alterra aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Inhoud

Samenvatting	5
1 Inleiding	9
1.1 Aanleiding	9
1.2 Opzet van het onderzoek	9
1.3 Representativiteit	10
1.4 Kenmerken van de doelgroepen	11
1.5 Wat is draagvlak?	12
1.6 Operationalisering van het begrip draagvlak	13
1.7 Leeswijzer	14
2 De waarde van de natuur	17
2.1 Natuurvisies	17
2.2 Natuurbeelden	20
2.2.1 Definitie van het begrip natuur	20
2.2.2 Ideaalbeelden van de natuur	21
2.2.3 Natuurbeelden van de inwoners van Nederland en de doelgroepen	23
2.3 Maakbare en niet-maakbare natuur	26
3 Houding en gedrag ten aanzien van de natuur	27
3.1 Probleemperceptie	27
3.2 Mening over bescherming van bestaande en aanleg van nieuwe natuur	28
3.3 Het relatieve belang van de natuur	30
3.4 Mening over de hoeveelheid natuur	31
3.5 Mening over de hoeveelheid verschillende vormen van natuur	32
3.6 Waargenomen veranderingen in de natuur	33
3.7 Gedrag	34
4 Conclusies en aanbevelingen	37
4.1 Conclusies	37
4.2 Aanbevelingen	39
Referenties	41
Aanhangsels	
1 De vragenlijst draagvlak natuur en natuurbeleid	43
2 Persoonlijke kenmerken naar groep	49
3 Factoranalyse visie en natuurbeelden	53
4 Tabellen	55

Samenvatting

In het kader van de Natuurverkenningen 2002 is in dit project onderzoek gedaan naar draagvlak voor natuur en het natuurbeleid. De doelstelling van het onderzoek is om een representatief beeld te krijgen van de mening van de inwoners van Nederland over de natuur en het natuurbeleid en mogelijke veranderingen hierin ten opzichte van het onderzoek uit 1997. Daarnaast richt het onderzoek zich op het verkrijgen van inzicht in de mening van jongeren, boeren, vrijwilligers, vogelaars en allochtonen over natuur en natuurbeleid en mogelijke verschillen tussen deze groepen en de inwoners van Nederland.

Draagvlak voor natuur betekent een passieve of actieve steun voor natuurbehoud en/of het natuurbeleid. Voor het draagvlak op lange termijn is het potentiële draagvlak een belangrijke graadmeter. Het potentiële draagvlak wordt gevormd door natuurvisies, natuurbeelden en cultuur- en persoonlijkheidskenmerken (samengevat als waarden). Het concrete draagvlak heeft betrekking op een positieve houding en gedrag ten aanzien van het huidige natuurbeleid. Dit is meer gericht op de korte termijn.

Het potentiële draagvlak

Het potentiële draagvlak voor natuur is groot. Bijna niemand staat onverschillig tegenover de natuur. Men erkent de kwetsbaarheid van de natuur en vindt dat de mens moet zorgen voor behoud en bescherming van natuur. Dit komt tot uitdrukking in de 'beschermende mens' visie die bijna alle inwoners van Nederland en de doelgroepen aanhangen. Naast de 'beschermende mens' visie worden nog twee visies in dit onderzoek onderscheiden, namelijk de 'natuur mens' visie en de 'gebruikende/sturende mens' visie. De essentie van de 'natuur mens' visie is het één willen zijn met de natuur en genieten van die beleving. De inwoners van Nederland zijn het gemiddeld een beetje eens met deze visie. Aanhangers van de 'gebruikende/sturende mens' visie zijn van mening dat actief ingrijpen goed is voor de natuur en dat de natuur geen belemmering mag zijn voor economische ontwikkelingen. Men vindt de aandacht voor natuur overdreven. Onder boeren en allochtonen bestaat meer steun voor deze visie dan onder de inwoners van Nederland die hier neutraal tegenover staan.

Net als in 1997 hanteren de inwoners van Nederland een brede definitie van het begrip 'natuur'. Kleinschalige akkers en weilanden en koeien in de wei vindt men nagenoeg net zo typerend voor natuur als moerassen of tropische regenwoud.

Door statistische analyse zijn zes natuurbeelden gevormd die de respondenten typerend vinden voor de natuur. Het gaat om de volgende beelden:

1. Grootse natuur

Het 'grootse natuurbeeld' wordt vooral gekenmerkt door het beeld dat men van de natuur heeft als oernatuur. Het gaat om moerassen, tropisch regenwouden en overstromingen, waar weinig invloed van de mens is.

2. Agrarische natuur

Binnen het 'agrarische natuurbeeld' worden koeien in de wei, schaapskuddes, grootschalige akkers en weilanden, het verbouwen van gewassen en kleinschalige akkers en weilanden omringd door bomen en struiken als natuur gezien.

3. Stedelijke natuur

Het natuurbeeld 'stedelijke natuur' omvat allerlei groene elementen in de stad zoals parken, bloemrijke wegbermen en stadsvogels.

4. Mensarme natuur

Het 'mensarme' natuurbeeld wordt gekenmerkt door de afwezigheid van (merkbare) menselijke invloed. In dit natuurbeeld hebben natuurgebieden met een behoorlijke omvang en vindt er geen productie van voedsel plaats.

5. Nette natuur

Bij het natuurbeeld 'nette natuur' speelt de mens een grote rol, bijvoorbeeld bij het maaien van de wegbermen en het opruimen van dode bomen.

6. Ongewenste natuur

Deze natuur omvat ongewenste elementen zoals ratten, spinnen, onkruid en honden.

Over het algemeen kan gesteld worden dat lager opgeleide mensen meer natuurbeelden als typerend ervaren en daardoor een breder natuurbeeld hebben dan hoger opgeleide mensen. De mate van stedelijkheid of de regio waar men woont is niet van invloed op het natuurbeeld.

De inwoners van Nederland beschouwen meerdere natuurbeelden als kenmerkend voor de natuur. Het grootse en agrarische natuurbeeld worden het meest typerend gevonden, maar ook stedelijke en mensarme natuur vindt een meerderheid een kenmerkend natuurbeeld. Nette en ongewenste natuur beoordeelt men neutraal.

Er zijn overeenkomsten en verschillen in de natuurbeelden van de doelgroepen ten opzichte van de inwoners van Nederland. Alle doelgroepen vinden de grootse natuur het meest kenmerkende natuurbeeld, maar bij boeren scoort het agrarische natuurbeeld bijna even hoog. Vrijwilligers en vogelaars vinden de nette natuur het minst typerend. De mening van de jongeren komt nagenoeg overeen met de mening van de inwoners van Nederland.

De natuurbeelden kunnen ook onderscheiden worden naar maakbare - en niet maakbare natuur. Mensen met een maakbaar natuurbeeld zijn minder ongerust over de toestand van de natuur in Nederland en vinden ook dat er actief ingegrepen mag worden in de natuur. Dit zou verklaard kunnen worden door de mening dat natuur die gemaakt kan worden ook minder kwetsbaar is.

Het concrete draagvlak

Een meerderheid maakt zich ongerust over de toestand van de natuur in Nederland en vindt dat de overheid te weinig geld uitgeeft aan natuurbehoud. In vergelijking met de inwoners van Nederland zijn boeren optimistischer en vogelaars pessimistischer over de toestand van de natuur in Nederland. Oudere mensen maken zich minder zorgen over de toekomst van de natuur.

Net als in 1997 is het draagvlak onder de inwoners van Nederland voor het beschermen van bestaande natuur en -in iets mindere mate- het aanleggen van nieuwe natuur groot. Boeren denken hier anders over. Zij vinden met name de aanleg van nieuwe natuur veel minder belangrijk dan de overige groepen. Vrijwilligers en vogelaars vinden bescherming en aanleg belangrijker dan gemiddeld.

Ook in relatie met andere belangen krijgt natuur een hoge prioriteit. Bij de belangrijkste beleidsterreinen staat natuurbehoud in de top vier met de items sociale zekerheid behouden, misdaadbestrijding en de milieuverontreiniging bestrijden. Bij de verdeling van 100 miljoen over een aantal beleidsthema's krijgt het beschermen van bestaande natuur de hoogste prioriteit.

Men is niet ontevreden over de hoeveelheid natuur in de woonomgeving en in Nederland. Slechts een kwart van de respondenten beoordeelt dit als (heel) weinig. Ruim de helft van de respondenten vindt de hoeveelheid natuur in de woonomgeving (heel) veel. Gemiddeld ervaart men de hoeveelheid als neutraal, waarbij de respondenten uit de drie grote steden het minst positief zijn. Eenderde vindt de hoeveelheid natuur in Nederland (heel) veel. Laag opgeleide ouderen zijn positiever over de hoeveelheid natuur in de woonomgeving en in Nederland dan hoog opgeleide jongeren.

Over het algemeen is men tevreden over de hoeveelheid verschillende vormen van natuur zoals parken, natuurrijke akkers en weilanden, meren en rivieren, recreatiegebieden, bos en heide. Een meerderheid beoordeelt dit neutraal tot (heel) veel. Het meest positief is men over de hoeveelheid meren en plassen. Bijna tweederde van de respondenten is van mening dat er (heel) veel zijn. Over de hoeveelheid heide en bos is men minder tevreden. Respectievelijk 47% en 41% vindt dit (veel) te weinig. Vooral hoger opgeleide mensen en inwoners van de grote steden vinden dit onvoldoende.

Ruim tweederde van de respondenten vindt dat de toestand van de natuur de afgelopen vijf jaar veranderd is. Vrijwilligers en vogelaars vinden vaker dan gemiddeld dat de toestand van de natuur veranderd is. Van de mensen die veranderingen hebben geconstateerd, vindt een meerderheid dat de aanwezigheid van mensen is toegenomen en het onderhoud van de natuur is verbeterd. Watbetreft de kwaliteit en kwantiteit van flora en fauna ziet men meer verslechtingen dan verbeteringen.

Het draagvlak voor de natuur leidt slechts bij een minderheid tot actieve participatie. Ongeveer 3% is actief in enigerlei vorm van vrijwilligerswerk voor de natuur. In 1997 was dit 8%.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De aandacht voor de maatschappelijke betekenis van de natuur is de afgelopen jaren toegenomen. Het duidelijkst komt dit tot uitdrukking in de nota Natuur voor mensen, mensen voor natuur (LNV, 2000), waarin draagvlak voor de natuur onder de bevolking een belangrijk item is. Natuurbeleid dat niet aansluit bij de opvattingen in de maatschappij, maakt weinig kans van slagen. Voor een effectief natuurbeleid van de overheid is het essentieel om te weten hoe de inwoners van Nederland tegen de natuur aankijken en hoe belangrijk dit onderwerp is in hun dagelijkse bestaan.

Daarom is in het kader van de Natuurverkenningen 1997 voor het eerst een grootschalige publieksenquête uitgevoerd naar draagvlak voor natuur en natuurbeleid (Buijs & Volker, 1997). Hieruit bleek dat natuur een belangrijke waarde is in de hedendaagse samenleving: iedereen vindt de natuur en het beschermen van natuur belangrijk. Bij het beleid bestaat de behoefte om de ontwikkelingen in het draagvlak voor de natuur te volgen en mogelijke trends te signaleren. Daarom is na vier jaar opnieuw onderzocht of men nog steeds een positieve houding tegenover de natuur en het natuurbeleid heeft, wat dat precies inhoudt en hoe het staat met de opvattingen over het belang van natuur.

Naast inzicht in de algemene houding van de inwoners van Nederland ten aanzien van natuur, is het voor het beleid ook van belang om meer inzicht te krijgen in de diversiteit aan opvattingen en wensen van specifieke doelgroepen in hun relatie met de natuur. Momenteel is hier nog weinig over bekend.

In dit onderzoek dat uitgevoerd wordt in het kader van de Natuurverkenningen 2002, zullen daarom naast de inwoners van Nederland ook 5 doelgroepen onder de loep worden genomen. Tevens zal een aantal vragen uit het onderzoek van 1997 herhaald worden, zodat een begin kan worden gemaakt met het verzamelen van longitudinale data over het draagvlak voor natuur en natuurbeleid.

Doel van het onderzoek

De doelstelling van het onderzoek is om een representatief beeld te krijgen van de mening van de inwoners van Nederland over de natuur en het natuurbeleid en mogelijke veranderingen hierin sinds 1997. Daarnaast richt het onderzoek zich op het verkrijgen van inzicht in de mening van jongeren, boeren, vrijwilligers, vogelaars en allochtonen over natuur en natuurbeleid en mogelijke verschillen tussen deze groepen en de inwoners van Nederland.

1.2 Opzet van het onderzoek

Om de mening van de inwoners van Nederland over natuur en natuurbeleid te onderzoeken is een representatieve steekproef nodig. De gegevens kunnen dan waar

mogelijk vergeleken worden met het onderzoek naar draagvlak voor de natuur uit 1997 (Buijs & Volker, 1997).

Daarnaast worden de opvattingen van vijf doelgroepen onderzocht. Bij de steekproef van deze groepen is niet gestreefd naar representativiteit. (zie tabel 1). Het is echter wel mogelijk om uitspraken te doen over de verschillen tussen deze groepen. De vergelijking van deze groepen met de inwoners van Nederland moet als indicatief worden beschouwd. De doelgroepen zijn als volgt gedefinieerd:

- jongeren: personen met een leeftijd van 16 t/m 21 jaar;
- boeren: mensen met het beroep boer;
- vrijwilligers landschapbeheer: vrijwilligers die met enige regelmaat (fysieke) werkzaamheden uitvoeren in georganiseerd verband in het landschap (b.v. IVN-groepen, knotgroepen, weidevogelbeheer, etc);
- vogelaars: mensen die in vrije tijd er op uit trekken om zeldzame/bijzondere vogels te bekijken/spotten;
- allochtonen: mensen met minimaal 1 ouder die afkomstig is uit een niet-westers land.

De onderzoeksvraag is geoperationaliseerd in een schriftelijke vragenlijst (zie Aanhangsel 1/§ 1.6) opgesteld door onderzoekers van Alterra. De uitvoering van de enquête is uitbesteed aan het NIPO. Het NIPO heeft de respondenten benaderd via een database. In deze database zijn 15.000 huishoudens opgenomen, met in totaal ruim 37.000 personen. Hiervan zijn door het NIPO al zeer veel gegevens verzameld, zoals bijvoorbeeld leeftijd en opleiding. Uit dit bestand is een steekproef getrokken van 2100 inwoners van Nederland van 18 jaar en ouder. De respons bedroeg 1551 respondenten (74%). De database is ook gebruikt om jongeren, boeren, vrijwilligers en vogelaars te benaderen. De respondenten hebben de enquête op hun eigen PC ingevuld. Per groep zijn circa 100 mensen geënquêteerd (tabel 1). De groep allochtonen is persoonlijk benaderd. De enquête is mondeling afgenomen door enquêteurs.

Tabel 1. Aantal respondenten per groep

Groepen	Respons	Benaderd
inwoners van Nederland (≥ 18 jaar)	1551	2100
jongeren (16 t/m 21 jaar)	105	310
boeren	113	260
vrijwilligers	108	140
vogelaars	104	140
allochtonen	105	105
Totaal	2086	

1.3 Representativiteit

In deze paragraaf worden ter controle van de representativiteit enkele sociaal-demografische gegevens (zoals geslacht, leeftijd en opleiding) uit de steekproef van de inwoners van Nederland (1551 respondenten) vergeleken met de landelijke cijfers. Hiervoor is gebruik gemaakt van het Statistisch Jaarboek 2000 (CBS, 2000) en CBS Statline op internet.

In de steekproef is 50% man. Dit komt goed overeen met de inwoners van Nederland waarvan 49% man is. De minimumleeftijd voor deelname aan de enquête is 18 jaar. Uit tabel 2 blijkt dat de leeftijdsverdeling van respondenten nagenoeg gelijk is met die van de Nederlandse bevolking van 18 jaar en ouder. De gemiddelde leeftijd in de steekproef is 46 jaar. Ook wat betreft opleiding is de steekproef representatief voor de Nederlandse bevolking (tabel 3).

Tabel 2. Leeftijd

Leeftijd	Steekproef	Geheel Nederland*
18-39	41	40
40-65	43	42
66 jaar en ouder	16	18

*Bron: CBS jaarboek 2000

Tabel 3. Opleidingsniveau

Opleiding	Steekproef	Geheel Nederland*
mavo, lbo, lager onderwijs	41	39
havo/vwo/mbo	34	39
hbo/universiteit	25	22

*Bron: CBS jaarboek 2000

We kunnen dus concluderen dat de steekproef -voor deze sociaal-demografische gegevens- representatief is voor de inwoners van Nederland.

1.4 Kenmerken van de doelgroepen

In het onderstaande wordt een korte omschrijving gegeven van de 5 doelgroepen (zie ook Aanhangsel 2).

Jongeren

Er zijn in 2001 1.126.430 jongeren in Nederland in de leeftijd van 16 tot en met 21 jaar (CBS, Statline). Hiervan is 51% man en 49% vrouw.

Van de geënquêteerde jongeren is 51% vrouw. De gemiddelde leeftijd is 18 jaar en meer dan de helft van de jongeren (60%) heeft een MBO, HAVO of VWO opleiding. Bijna de helft van de respondenten komt uit het westen van het land.

Boeren

Er zijn 282.000 arbeidskrachten in de land- en tuinbouw werkzaam. Hiervan zijn 134.000 bedrijfshoofden (Silvis en Van Bruchem, 2001), waarvan 19% vrouw.

De boer in ons onderzoek is bijna altijd een man. De gemiddelde leeftijd is 45 jaar. Ten opzichte van de inwoners van Nederland heeft hij minder vaak een HBO of universitaire opleiding.

Vrijwilligers in het landschapsbeheer

In Nederland zijn zo'n 32.000 vrijwilligers betrokken bij het natuur- en landschapsbeheer (Filius *et al*, 2000). Het overgrote deel daarvan werkt in het weekend of in de vakanties als vrijwilliger. Het vrijwillig landschapsbeheer in Nederland wordt voor een belangrijk deel gecoördineerd door de 12 provinciale

organisaties voor Landschapsbeheer. Zij coördineren de werkzaamheden van de diverse lokale en regionale groepen. Ook het IVN heeft groepen voor vrijwillig landschapsbeheer.

De vrijwilliger in ons onderzoek is ten opzichte van de inwoners van Nederland vaker een man (69%) en ouder (gemiddeld 50 jaar). Hij heeft vaker (47%) een HBO of universitaire opleiding en komt voor 47% uit het westen van het land.

Vogelaars

De vogelaars in Nederland zijn veelal georganiseerd in Vogelwerkgroepen, Vogelwachten en afdelingen van Natuurverenigingen. Bij SOVON Vogelonderzoek Nederland zijn circa. 7000 vogelaars actief, maar het aantal mensen dat op minder professionele wijze naar vogels kijkt zal vele malen groter zijn.

De vogelaars in dit onderzoek zijn overwegend man (81%). Ten opzichte van de inwoners van Nederland is de vogelaar iets ouder (gemiddeld 49 jaar) en heeft vaker een HBO of universitaire opleiding (45%). Van de vogelaars komt 53% uit het westen van het land.

Allochtonen

Per 1 januari 2001 waren er blijkens de CBS statistiek 1,4 miljoen allochtonen van niet-westerse herkomst in Nederland. Deze groep kent een relatief jonge bevolkingsopbouw. De allochtonen wonen voornamelijk in de vier grote steden.

Ten opzichte van de inwoners van Nederland is de allochtoon in ons onderzoek jong (gemiddeld 36 jaar), vaker vrouw en woont voor 36% in het oosten van Nederland.

1.5 Wat is draagvlak?

In deze studie wordt het draagvlak voor natuur en natuurbeleid gemeten. Wat verstaan we nu precies onder draagvlak? Voor een definitie van dit begrip sluiten we aan bij Buijs *et al* (2000) die ter voorbereiding op de Natuurverkenning 2002 een studie uitvoerden naar graadmeters voor sociaal draagvlak. Hierin wordt draagvlak omschreven als de passieve of actieve steun voor natuurbehoud en/of het natuurbeleid.

Passieve steun vertaalt zich vooral in een positieve houding tegenover natuurbehoud en/of het natuurbeleid. *Actieve steun* wijst op de bereidheid van individuen om daadwerkelijk zelf een bijdrage te leveren voor het in stand houden van natuur en landschap, bijvoorbeeld door vrijwilligerswerk. Weerstand tegen natuurbehoud en/of natuurbeleid betekent de afwezigheid van draagvlak.

Potentieel en concreet draagvlak

Volgens Buijs *et al* (2000) wordt de basis voor het draagvlak voor natuur en het natuurbeleid gevormd door de ideeën van burgers over het belang van de natuur en het beeld dat ze hebben van de natuur. Zij noemen dit respectievelijk natuurvisies en natuurbeelden. Zowel de natuurvisie als de natuurbeelden zijn stevig verankerd in het normen- en waardenpatroon van mensen. Deze normen en waarden zijn dan ook meestal stabiel over lange tijd. Samen met andere cultuur- en persoonlijkheidsken-

merken vormt dit het *potentiële draagvlak*. Het potentiële draagvlak kan zich uiteindelijk manifesteren in *concreet draagvlak*; dat wil zeggen positieve houdingen en gedragingen met betrekking tot natuurbehoud en/of het natuurbeleid. Volgens Buijs *et al* (2000) is het potentiële draagvlak een belangrijke graadmeter voor het draagvlak voor natuur en natuurbeleid op de lange termijn. De meer concrete houdingen en gedragingen vormen het draagvlak voor het huidige natuurbeleid.

1.6 Operationalisering van het begrip draagvlak

Draagvlak voor natuur en natuurbeleid bestaat dus uit potentieel draagvlak (normen, waarden en cultuur- en persoonlijkheidskenmerken) en concreet draagvlak (houding en gedrag). De graadmeters voor het meten van waarden, houding en gedrag zijn door Buijs *et al* (2000) geoperationaliseerd in enquêtevragen en getest op meetbaarheid en beleidsrelevantie. Het resultaat van dit onderzoek is dat niet alle vragen uit het onderzoek uit 1997 herhaald worden en dat er nieuwe vragen bij zijn gekomen. Ook de antwoordcategorieën zijn in sommige gevallen aangepast. Dit maakt een vergelijking met de resultaten uit 1997 soms lastig. Toch is er voor gekozen om de vragen aan te passen, met als doel betere resultaten nu en in de toekomst.

In tabel 4 staan de graadmeters en bijbehorende enquêtevragen (zie ook Aanhangsel 1). De vragen die ook in 1997 zijn gesteld, zijn aangegeven met een □.

Tabel 4. Graadmeters m.b.t. waarden, houding en gedrag.

Draagvlak	Graadmeters	Vragen in de enquête
Waarden	Natuurbeelden	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wat verstaat u onder natuur (5) ▪ wat is uw beeld van de natuur (6) ▪ visie op de relatie tussen mens en natuur (8)
	Natuurvisie	
Houding	Zorgen over natuur	<ul style="list-style-type: none"> ▪ bezorgdheid over de natuur (7)
	Hoeveelheid natuur	<ul style="list-style-type: none"> □ wat vind u van de hoeveelheid natuur in Nederland (9) □ wat vindt u van de hoeveelheid natuur in de woonomgeving (10) ▪ wat vindt u van de hoeveelheid vormen van natuur (11)
	Waargenomen veranderingen	<ul style="list-style-type: none"> □ is de toestand van de natuur veranderd (12) ▪ wat is er veranderd (13)
	Belang van natuur	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wat vindt u de belangrijkste beleidsterreinen (1) □ belang van natuurbescherming (2) □ belang van aanleg nieuwe natuur (3) ▪ verdeel een budget van 100 miljoen over beleids-terreinen (4)
Gedrag	Lidmaatschap natuurorganisaties	<ul style="list-style-type: none"> □ bent u lid van een natuur- of milieuorganisatie (14)
	Participatie vrijwillig landschaps-beheer	<ul style="list-style-type: none"> □ verricht u vrijwilligerswerk voor natuur- en landschap (15 en 16)

Graadmeters met betrekking tot waarden

Zoals gezegd wordt de basis voor het draagvlak voor natuur en natuurbeleid gevormd door natuurbeelden en natuurvisies die mensen hebben. Natuurbeelden bestaan uit twee dimensies namelijk wat vinden mensen natuur (definitie) en welk ideaalbeeld hebben mensen van de natuur. Natuurbeelden worden gemeten door respondenten voor een aantal natuurlijke objecten (moerassen, kamerplanten, onkruid etc.) te vragen wat men typerende natuur vindt (vraag 5). Daarnaast wordt de mening van de respondenten gepeild over een aantal kenmerken waaraan de natuur idealiter zou moeten voldoen (vraag 6). Voor het meten van de natuurvisie wordt gebruik gemaakt van stellingen die de relatie mens en natuur betreffen (vraag 8).

Graadmeters met betrekking tot houding

Bij de houding ten aanzien van de natuur gaat het om concrete meningen van burgers over de mate waarin men de toestand van de natuur als een probleem ervaart (probleemperceptie). Dit wordt door verschillende vragen gemeten. Zo krijgt de respondent een aantal stellingen voorgelegd om te bepalen in hoeverre men zich zorgen maakt over de natuur (vraag 7). Daarnaast wordt gevraagd of men vindt dat er voldoende natuur is in Nederland en in de eigen omgeving (vraag 9, 10 en 11). Ook wordt ingegaan op verschillende vormen van natuur (stadsparken, meren, heide etc.). Tevens wordt gevraagd of men veranderingen in de natuur meent waar te nemen (vraag 12 en 13).

Bij de houding gaat het ook om het belang dat men toekent aan de natuur op zichzelf (de intrinsieke waarde) en het belang van de natuur in relatie tot andere maatschappelijke belangen. Eerst wordt gevraagd naar het absolute belang dat men toekent aan het beschermen en aanleggen van natuur (vraag 2 en 3). Het absolute belang zegt weinig over het belang dat men aan natuur toekent in concurrentie of in vergelijking met andere maatschappelijke vraagstukken of concrete lokale of persoonlijke belangen. Daarom wordt ook het relatieve belang gemeten door respondenten te vragen om een selectie te maken van de belangrijkste beleidsterreinen waar de overheid zich mee bezig zou moeten houden, waaronder het behouden van natuur (vraag 1) en een budget van 100 miljoen te verdelen over een aantal beleidsterreinen waaronder natuur (vraag 4).

Graadmeters met betrekking tot gedrag

De graadmeters met betrekking tot het gedrag hebben tot doel de daadwerkelijke betrokkenheid van doelgroepen bij de totstandkoming van natuurbeleid in beeld te brengen. Dit wordt gemeten door te vragen naar lidmaatschap van natuur- of milieuorganisatie (vraag 14) en of men vrijwilligerswerk verricht voor natuur en landschap (vraag 15 en 16).

1.7 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt ingegaan op de natuurvisies en natuurbeelden van de respondenten. Hierin komt aan bod welke visie men heeft op de relatie tussen mens en natuur en wat men verstaat onder het begrip natuur. Houding en gedrag ten

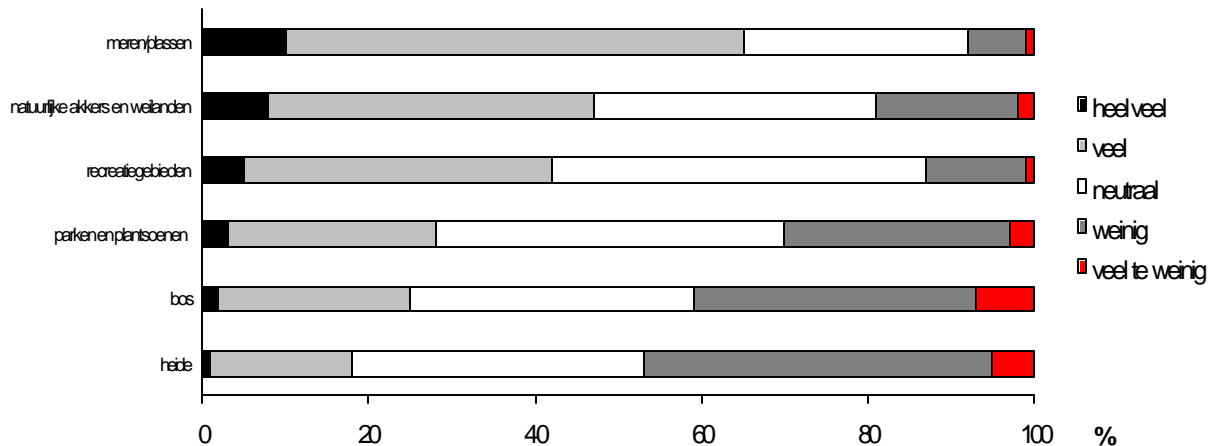
opzichte van de natuur staan centraal in hoofdstuk 3. Hierin wordt beschreven welk belang men hecht aan de natuur en wat men vindt van de kwantiteit en kwaliteit van de natuur. In hoofdstuk 4 worden de conclusies en aanbevelingen van dit onderzoek vermeld.

2 De waarde van de natuur

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de natuurvisies en natuurbeelden van de respondenten.

2.1 Natuurvisies

Bij de natuurvisie gaat het om het belang dat men toekent aan de natuur en welke rol de mens daarbij speelt. Aan de respondenten zijn 13 uitspraken over de relatie tussen de mens en de natuur voorgelegd. In figuur 1 staat de mening van de inwoners van Nederland¹.

Figuur 1. Mening van de inwoners van Nederland over de relatie tussen de mens en de natuur

Bijna alle inwoners van Nederland vinden dat de mens moet zorgen voor het behoud van de natuur en dat we voorzichtig met de natuur moeten omgaan. Ze vinden dat de mensheid zich niet boven de natuur mag stellen maar er mee moet samenwerken. Driekwart van de respondenten is van mening dat de mens de natuur niet ingrijpend mag veranderen. De natuur laat bijna niemand onverschillig.

Het oordeel over technologische oplossingen voor milieuproblemen of over de gelijkwaardigheid van mens en natuur, ligt wat genuanceerder. Bijna de helft van de respondenten is het eens met deze stellingen maar eenderde denkt hier neutraal over. Een kwart vindt dat de natuur geen belemmering mag zijn voor de economische groei. Deze opvattingen zijn niet wezenlijk veranderd ten opzichte van het onderzoek in 1997. Ook toen erkende men de waarde en kwetsbaarheid van de

¹ met de 'inwoners van Nederland' wordt de groep van 1551 respondenten van 18 jaar en ouder bedoeld

natuur en was men van mening dat de mensheid zich niet moet opstellen als heerser over de natuur.

Visies op de relatie tussen mens en natuur

Op de bovenstaande stellingen is een factoranalyse² uitgevoerd (zie Aanhangsel 3). Op grond van deze analyse kunnen we drie visies op de verhouding tussen mens en natuur onderscheiden. Deze drie visies hebben we de volgende namen gegeven: de 'beschermende mens', de 'natuur mens' en de 'gebruikende / sturende mens'. Alle aangehaalde vergelijkingen zijn gemaakt ten opzichte van de inwoners van Nederland (zie figuur 2).

1. De '*beschermende mens*' is van mening dat je voor de natuur moet zorgen en daar voorzichtig mee om moet gaan. Vooral het beschermen van bestaande natuur en in mindere mate de aanleg van nieuwe natuur is voor deze visie essentieel. Men vindt dat er niet genoeg aandacht is voor de natuur en maakt zich grote zorgen. De inwoners van Nederland zijn het hier (zeer) mee eens (4.5)³. De meningen van de verschillende doelgroepen wijken weinig van elkaar af. Boeren zijn het minder eens met deze visie (4.3) en vogelaars en vrijwilligers meer (4.6).

2. De '*natuur mens*' zou graag een tijdje deel uit willen maken van de natuur door bijvoorbeeld een maand helemaal alleen in het bos te zijn of met de ganzen mee te gaan op trektocht. De essentie van deze visie betreft het één willen zijn met die natuur en het genieten van die beleving. Men maakt zich zorgen om de natuur en meent dat er te weinig aandacht is voor die natuur.

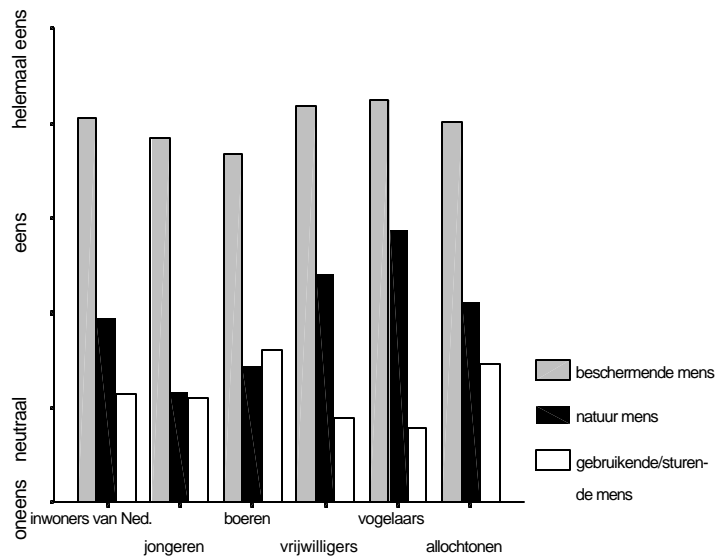
De inwoners van Nederland zijn een beetje eens (3.5) met deze visie. Vogelaars (3.9) en ook vrijwilligers (3.7) zijn het er meer mee eens; jongeren (3.1) en boeren (3.2) minder.

3. De '*gebruikende / sturende mens*' is van mening dat actief ingrijpen goed is voor de natuur, dat milieuproblemen te zijner tijd wel worden opgelost en dat de natuur geen belemmering mag zijn voor economische ontwikkelingen. De natuur is in deze visie een onderdeel van het leven dat desgewenst ten eigen voordeel gebruikt kan worden. Deze groep vindt ook de aandacht voor de natuur overdreven.

De inwoners van Nederland denken neutraal (3.1) over deze visie. Boeren zijn het er meer mee eens (3.3) en vogelaars minder (2.9). Het geslacht is ook van invloed: vrouwen hebben minder vaak deze visie (3.0) dan mannen (3.2). Ouderen zijn vaker dan jongeren van mening dat de mens de natuur mag sturen en gebruiken.

² Er is gebruik gemaakt van een principale componenten analyse met Varimax rotatie met de data van de inwoners van Nederland. De drie factoren met een eigenwaarde ≥ 1 zijn goed herkenbaar en benoembaar. Daarom is voor deze oplossing gekozen.

³ De gewogen somscores betekenen: 1 = geheel oneens/helemaal niet typerend, 2 = oneens/niet typerend, 3 = neutraal, 4 = eens/typerend en 5 = geheel mee eens/helemaal niet typerend. Deze (op grond van factorlading) gewogen somscore is berekend door de score per item te vermenigvuldigen met de factorlading (om het relatieve belang van een stelling binnen een factor mee te nemen). Deze vermenigvuldigde itemscores zijn per factor opgeteld en gedeeld door de gesommeerde factorlading. Bij de analyse is gebruik gemaakt van groepsoverlappende analyse (Elands & Lengkeek, 2000).

Figuur 2. Visies op de relatie mens en natuur

Wie heeft welke visie?

Bijna alle inwoners van Nederland en de doelgroepen hebben een 'beschermende mens' visie⁴. Daarnaast heeft 40% ook een 'natuur mens' visie en ongeveer 11% heeft een 'gebruikende / sturende mens' visie. Men kan dus meerdere visies hebben en bijna 5% van de inwoners van Nederland heeft alle drie de visies. Opvallend is dat dit bij de allochtonen veel hoger ligt namelijk: 12%. Dit verschil kan wijzen op de brede visie die allochtonen hebben op de relatie mens en natuur. Maar het verschil kan bijvoorbeeld ook zijn ontstaan doordat deze groep mondeling geënquêteerd is, waarbij de kans op sociaal wenselijke antwoorden hoger ligt. De lager opgeleiden zijn het meer eens met alle drie de visies dan de hoger opgeleiden. Zij lijken een bredere kijk te hebben op de relatie mens en natuur.

Bij alle drie de visies hebben de vogelaars (gevolgd door de vrijwilligers) een andere mening dan de boeren (en vaak ook de jongeren). De vogelaars hebben vaker een 'beschermende -' en 'natuur mens' visie. Boeren en allochtonen zijn het vaker eens met een 'gebruikende / sturende mens' visie. De mate van stedelijkheid of de regio waar mensen vandaan komen is niet van invloed op de relatie tussen mens en natuur.

Wie maakt zich zorgen?

De mate waarin men zich (te veel of te weinig) zorgen maakt over de natuur, verschilt per visie. De 'natuur mens' (op de voet gevolgd door de 'beschermende mens') maakt zich het meest ongerust over de toestand van de natuur (3.9) en is het meest oneens (1.8) met de stelling dat er teveel aandacht is voor de natuur. De 'beschermende mens' vindt dat je de natuur niet ingrijpend mag veranderen. De 'gebruikende / sturende mens' vindt dat actief omgaan met de natuur juist voordelen

⁴ In dit onderzoek wordt men tot een visie gerekend als men een gewogen somscore heeft van minimaal 3,7.

kan hebben voor die natuur en dat ingrijpen dus wel kan. Zij vinden het beschermen van natuur minder belangrijk.

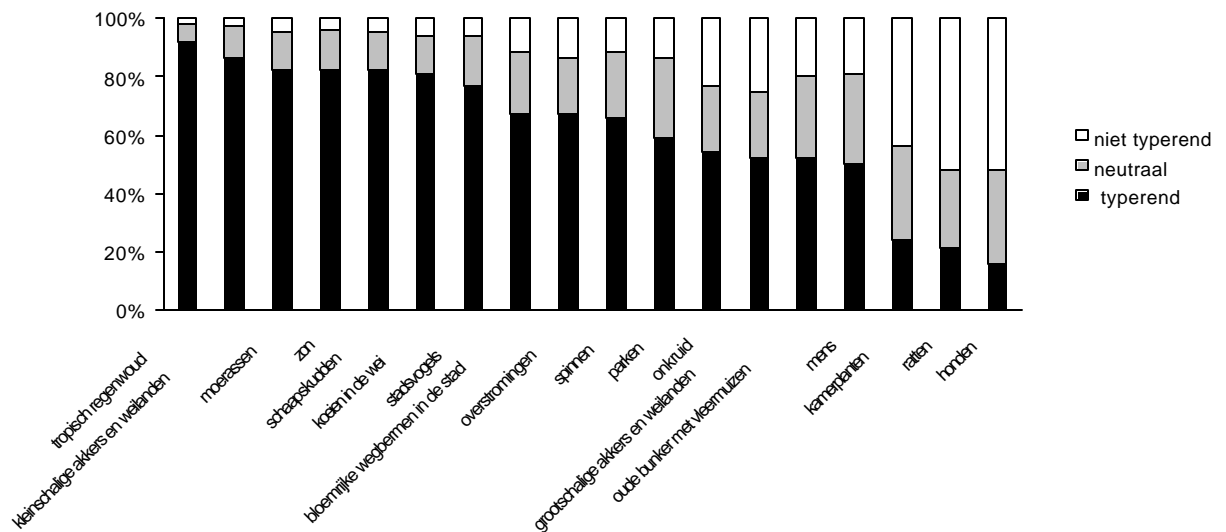
2.2 Natuurbeelden

Natuurbeelden bestaan uit twee aspecten. Allereerst is het een definitiekwestie: wat is natuur en wat is geen natuur. Daarnaast verwijzen natuurbeelden naar het dominante ideaalbeeld van de natuur. Welk referentiebeeld hanteert men als het gaat om het begrip natuur. Ziet men een oerbos als ideaalbeeld van de natuur, of ziet men koeien in de wei als ideaalbeeld? Mensen blijken te verschillen in wat zij verstaan onder het begrip natuur en hebben verschillende ideaalbeelden van de natuur (Filius *et al*, 2000). In het onderstaande wordt eerst ingegaan op de definitie van natuur (2.2.1) en vervolgens op de ideaalbeelden (2.2.2). Daarna onderscheiden we op basis van deze twee aspecten zes natuurbeelden (2.2.3).

2.2.1 Definitie van het begrip natuur

Om te achterhalen wat men onder natuur verstaat, dienen de respondenten voor een aantal natuurlijke objecten (moerassen, kamerplanten, onkruid etc.) aan te geven in hoeverre men dit als typerende natuur beschouwt (figuur 3).

Het blijkt dat de inwoners van Nederland een breed natuurbeeld hebben. Van de 18 items worden 15 door een meerderheid als typerende natuur beschouwd. Tropisch regenwoud, moerassen en kleinschalige akkers en weilanden vindt men het meest typerend voor de natuur. Tot de minst typerende zaken behoren kamerplanten, ratten en honden.

Figuur 3. Mening van de inwoners van Nederland over welke elementen men als typerende natuur beschouwt

Wat betreft de doelgroepen hebben de allochtonen een bredere kijk op het begrip natuur. Zij vinden grootschalige akkers en weilanden, onkruid, de mens, kamerplanten en honden vaker typerend dan de inwoners van Nederland (zie Aanhangsel 4).

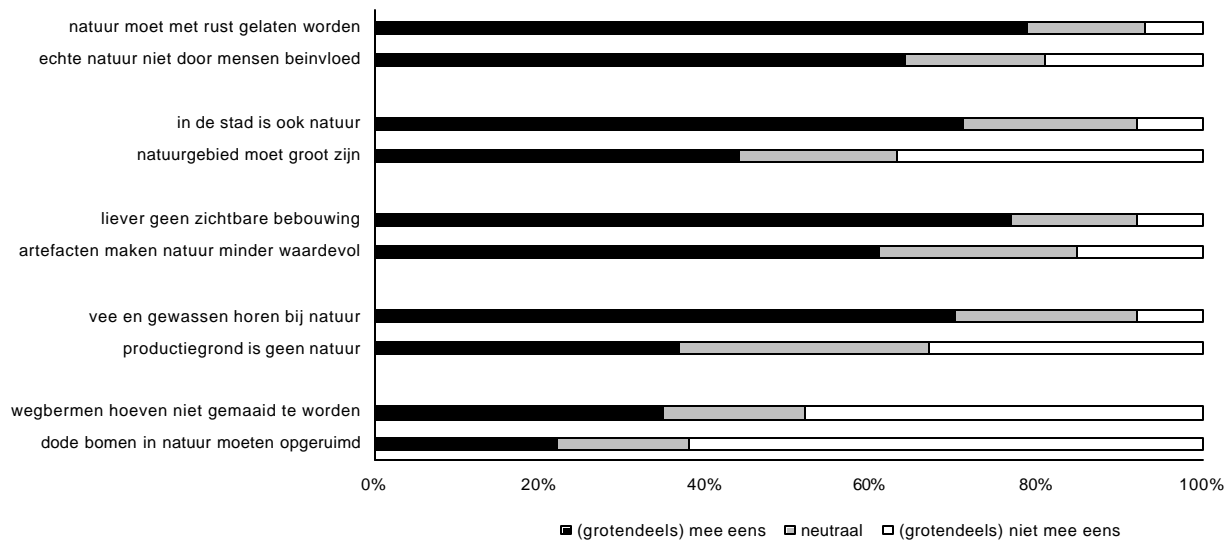
Voor de enquête in 1997 dienden de respondenten voor deels andere en meer items aan te geven in hoeverre zij dit echte natuur, een beetje natuur of geen natuur vonden. Ook toen had men een breed natuurbeeld. Onder 'echte' natuur verston men vooral moerassen, bossen, heide, rivieren, wilde planten/dieren, zon, zee, wind, weidevogels, mossen, insecten en meren. Ook weidevogels en akkeronkruiden vielen voor veel Nederlanders onder 'echte' natuur.

2.2.2 Ideaalbeelden van de natuur

De ideaalbeelden vormen het tweede deel van de natuurbeelden. Aan de hand van 10 stellingen hebben de respondenten aangegeven hoe de ideale natuur er volgens hen uitziet. Op basis van eerder onderzoek (Filius *et al*, 2000) kunnen deze 10 stellingen gegroepeerd worden in vijf verschillende kenmerken van natuur. Ook in ons onderzoek zijn deze vijf kenmerken met behulp van een factoranalyse⁵ te onderscheiden. Ze worden hieronder kort besproken.

1. *Onafhankelijkheid van de natuur.* Is de natuur spontaan, zonder doelbewust ingrijpen van de mens ontstaan en in hoeverre kan de natuur zich autonoom ontwikkelen, zonder bewuste sturing door de mens?
2. *Locatie en schaalgrootte.* In hoeverre is de schaalgrootte en locatie van belang voor de waardering voor de natuur? Bestaat natuur alleen in grootschalige gebieden, of rekt men kleine stukjes groen in de stad of langs wegen ook tot de natuur?
3. *Aanwezigheid van menselijke artefacten.* In hoeverre vinden mensen zichtbare of hoorbare of anderszins waarneembare menselijke artefacten een verstoring van hun beeld van de natuur?
4. *Functionaliteit.* In hoeverre heeft de natuur ook een productiefunctie voor de mens? Zijn landbouw en natuur verenigbaar of zijn dit juist tegenpolen. In hoeverre is er ruimte voor recreatie?
5. *Ruigheid van de natuur.* Moet de natuur aan zijn lot worden overgelaten of is verzorgen en onderhouden van de natuur door de mens wenselijk en noodzakelijk?

⁵ Er is gebruik gemaakt van een principale componenten analyse met Varimaxrotatie. Evenals in Buijs (2000) kon (hetzij gedwongen) een oplossing met dezelfde 5 factoren worden gevonden.

Figuur 4. Mening van de inwoners van Nederland over welke elementen men als typerende natuur beschouwt

In figuur 4 staan de antwoorden van de inwoners van Nederland op de stellingen, geordend naar de bovengenoemde vijf kenmerken van het ideaalbeeld van de natuur. Elk kenmerk zal hieronder kort besproken worden, inclusief de geconstateerde verschillen tussen de doelgroepen. De scores zijn gebaseerd op de afzonderlijke items en niet op gewogen somscores. Alle aangehaalde vergelijkingen zijn ten opzichte van de inwoners van Nederland.

Onafhankelijkheid van de natuur

Een ruime meerderheid van de inwoners van Nederland is van mening dat de natuur onafhankelijk moet zijn. Als de mens geen invloed uitoefent en de gebieden met rust laat neemt de waarde van de natuur toe.

Boeren hechten minder dan gemiddeld aan onafhankelijkheid van de natuur. Jongeren daarentegen vinden vaker dat de natuur zijn gang moet kunnen gaan.

Locatie en schaalgrootte

De inwoners van Nederland zijn verdeeld over het feit of een natuurgebied een bepaalde omvang moet hebben: 44% vindt dit noodzakelijk en voor 37% is dit niet van belang. Boeren hechten minder waarde aan de grootte van een natuurgebied. Allochtonen juist meer. De locatie van de natuur is niet beperkt tot het landelijk gebied. Een ruime meerderheid van de inwoners van Nederland is namelijk van mening dat in de stad ook natuur is te vinden. Jongeren en allochtonen zijn deze mening minder vaak toegeedaan.

Aanwezigheid van menselijke artefacten

De meerderheid van de inwoners van Nederland vindt de aanwezigheid van bebouwing, hoogspanningsmasten of windmolens storend. Vogelaars hebben meer last dan gemiddeld van horizonvervuiling; boeren juist minder.

Functionaliteit

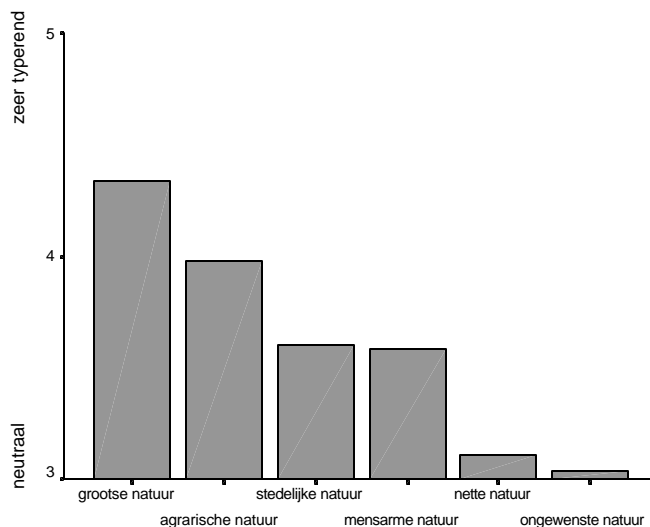
Over de functionaliteit van de natuur hebben de inwoners van Nederland verschillende meningen. Zo is 37% het eens met de stelling dat productiegrond geen natuur is. Ruim eenderde van de respondenten is het hier echter niet mee eens. Dit geldt meer dan gemiddeld voor boeren. Een meerderheid vindt het verbouwen van gewassen en het houden van vee wél bij de natuur horen. Vrijwilligers en vogelaars zijn het hier vaker dan gemiddeld niet mee eens.

Ruigheid van de natuur.

De inwoners van Nederland verschillen ook van mening over de ruigheid van de natuur. Bijna de helft van de respondenten vindt dat wegbermen en slootkanten gemaaid moeten worden, maar het opruimen van dode bomen en struiken vindt een meerderheid niet noodzakelijk. Allochtonen vinden vaker dan gemiddeld dat dood hout weggehaald moet worden. Vrijwilligers en vogelaars vinden dit minder belangrijk.

2.2.3 Natuurbeelden van de inwoners van Nederland en de doelgroepen

Zoals gezegd in § 2.2 gaat het bij natuurbeelden om de definitie en het ideaalbeeld van de natuur. De onderstaande natuurbeelden zijn samengesteld door de 31 items - over de definitie van natuur en de ideaalbeelden van de natuur - te analyseren met behulp van een factoranalyse⁶ (zie Aanhangsel 3). Op grond van deze analyse bleken de inwoners van Nederland onderscheid te maken in zes verschillende natuurbeelden (figuur 5). Deze zes natuurbeelden geven weer wat men als typerend voor de natuur beschouwt. Alle gevonden natuurbeelden worden door de inwoners van Nederland minimaal als neutraal typerend gezien.

Figuur 5. Natuurbeelden van de inwoners van Nederland

⁶ Bij deze analyse is gebruik gemaakt van een principale componenten analyse met Varimax rotatie over 31 items met data van de inwoners van Nederland. Gekozen is voor een oplossing met 6 factoren (met een eigenwaarde ≥ 1) die goed herkenbaar en benoembaar zijn.

Alle vergelijkingen zijn gedaan ten opzichte van de inwoners van Nederland. De (tussen haakjes genoemde) scores betreffen de gewogen somscores van een natuurbeeld per respondentengroep.

Grootse natuur

Het 'grootse natuurbeeld' wordt vooral gekenmerkt door het beeld dat men van de natuur heeft als oernatuur. Het gaat om moerassen, tropische regenwouden en overstromingen, waar weinig invloed van de mens is. Dit natuurbeeld zullen de meeste mensen kennen van de televisie en niet uit eigen ervaring.

Bijna 85%⁷ van de inwoners van Nederland en alle doelgroepen vinden de 'grootse natuur' het meest typerende natuurbeeld (gemiddelde score is 4.3). Mannelijke inwoners zijn het hier minder mee eens dan de vrouwelijke.

Agrarische natuur

Binnen het 'agrarische natuurbeeld' worden koeien in de wei, schaapskuddes, grootschalige akkers en weilanden, het verbouwen van gewassen en kleinschalige akkers en weilanden omringd door bomen en struiken als natuur gezien.

Zo'n 70% van de inwoners van Nederland vindt dit een typerend natuurbeeld (gemiddelde score 4.0) en dit komt overeen met de mening van de boeren. De vrijwilligers en vogelaars daarentegen zijn het minder eens met deze mening (3.7 resp. 3.6).

Stedelijke natuur

Het natuurbeeld 'stedelijke natuur' omvat allerlei groene elementen in de stad.

Bijna 45% van de inwoners van Nederland vindt dit een typerend natuurbeeld (gemiddelde score 3.6). Ze zijn van mening dat ook in de stad allerlei plekken met natuur te vinden zijn en dat in nieuwe natuurgebieden de mens moet kunnen recreëren. Ze ervaren parken in steden, bloemrijke wegbermen in de stad, stadsvogels en kamerplanten als natuur. Stedelingen en niet-stedelingen waarderen dit natuurbeeld hetzelfde. Maar de doelgroepen jongeren en boeren vinden 'stedelijke natuur' minder typerend.

Mensarme natuur

Het 'mensarme' natuurbeeld wordt gekenmerkt door de afwezigheid van (merkbare) menselijke invloed. Dit betreft plekken waar je niets merkt van de bewoonde wereld, omdat mensen en bebouwing ontbreken. Het zijn gebieden met een behoorlijke omvang en er vindt geen productie van voedsel plaats.

Bijna 48% van de inwoners van Nederland ervaren dit als een typisch natuurbeeld (gemiddelde score 3.6). Boeren vinden dit natuurbeeld minder typerend (3.2).

Nette natuur

Bij het natuurbeeld 'nette natuur' speelt de mens een grote rol, bijvoorbeeld bij het maaien van de wegbermen en het opruimen van dode bomen.

Bijna 20% van de inwoners van Nederland ervaren dit als een typisch natuurbeeld (gemiddelde score 3.1). Allochtonen vinden de nette natuur typerender (3.6) en

⁷ In dit onderzoek wordt men tot een natuurbeeld gerekend als men een gewogen somscore van minimaal 3,7.

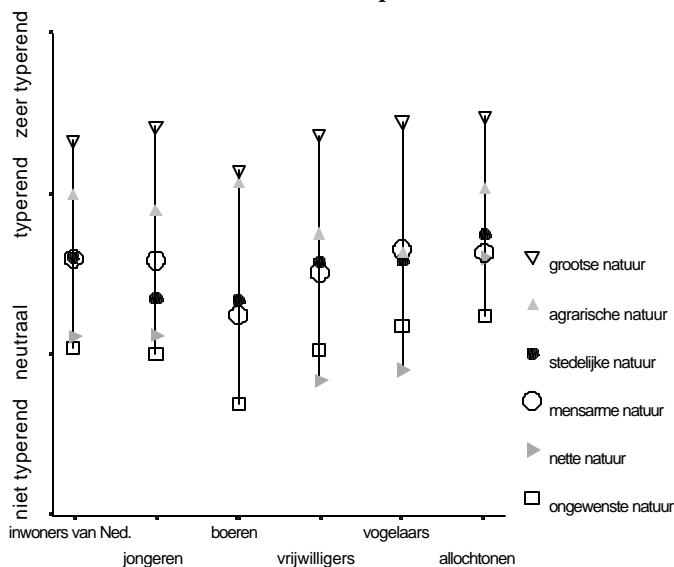
vrijwilligers en vogelaars vinden dit minder typerend (2.8 resp. 2.9). Dit geldt ook voor de oudere mensen (2.9).

Ongewenste natuur

Tot slot is er het natuurbeeld 'ongewenste natuur'. Deze natuur bevat ongewenste elementen zoals ratten, spinnen, onkruid en honden. Deze elementen zijn te vinden in de omgeving van mensen.

Voor bijna 22% van de inwoners van Nederland is dit een typerend natuurbeeld (gemiddelde score 3.0). Boeren vinden dit minder natuur (2.7) en allochtonen meer (3.2). Ouderen vinden 'ongewenste natuur' minder (2.8) typerend dan jongere mensen (3.1).

Over het algemeen kan gesteld worden dat lager opgeleide mensen meer natuurbeelden als typerend ervaren en daardoor hebben zij een breder natuurbeeld dan de hoger opgeleide mensen. Deze bevinding komt overeen met Buijs (2000), die ook concludeert dat hoger opgeleiden een smallere definitie van natuur hebben. Veel meer dan lager opgeleiden vinden zij het belangrijk dat de natuur zo min mogelijk beïnvloed wordt door menselijk ingrijpen. De mate van stedelijkheid of de regio waar men woont is niet van invloed op het natuurbeeld.

Figuur 6. De mening van de inwoners van Nederland en de doelgroepen over de natuurbeelden

Verschillen tussen de doelgroepen onderling

Alle doelgroepen vinden het 'grootse' natuurbeeld het meest typerend (figuur 6). Daarnaast bestaan er ook enkele (duidelijke) verschillen in natuurbeelden tussen de doelgroepen. Boeren hebben vaker een agrarisch natuurbeeld waarin de natuur bestaat uit groot- en kleinschalige akkers en weilanden. Mensarme-, ongewenste-, stedelijke- en grootse natuur vinden ze minder typerend.

Vrijwilligers en vogelaars vinden in tegenstelling tot de andere groepen, nette natuur het minst typerende natuurbeeld. Allochtonen vinden nette natuur typerender dan de andere groepen. In het algemeen kan gesteld worden dat van de vijf doelgroepen de

allochtonen het breedste natuurbeeld hebben. Dat wil zeggen dat zij alle natuurbeelden typerender vinden dan de gemiddelde inwoner van Nederland. De mening van de jongeren komt grotendeels overeen met de mening van de inwoners van Nederland.

2.3 Maakbare en niet-maakbare natuur

De zes natuurbeelden kunnen (met factoranalyse) ingedeeld worden in twee groepen: natuurbeelden met en natuurbeelden zonder duidelijke menselijke beïnvloeding. In dit onderzoek noemen we deze twee groepen natuurbeelden: de 'maakbare natuur' en de 'niet-maakbare natuur'.

De '*maakbare natuur*' betreft natuurbeelden waarbij er duidelijk sprake is van waarneembare menselijke beïnvloeding. Door de menselijke invloed zijn er akkers en staan er koeien in de wei, is er natuur in de steden en worden de bermen netjes gemaaid. De natuurbeelden agrarische -, stedelijke - en in mindere mate de nette natuur horen bij deze maakbare natuur.

In de '*niet-maakbare natuur*' zijn menselijke invloeden niet duidelijk zichtbaar (bijvoorbeeld door middel van het beschermen van een gebied) of elementen die ongewenst vanzelf komen (zoals ratten en spinnen). Bij de natuurbeelden grootse -, ongewenste - en mensarme natuur betreft het plekken waar je niets merkt van de bewoonde wereld (bijvoorbeeld door het ontbreken van bebouwing of de aanwezigheid van moerassen) en waar het 'onkruid' in de tuin goed zal gedijen.

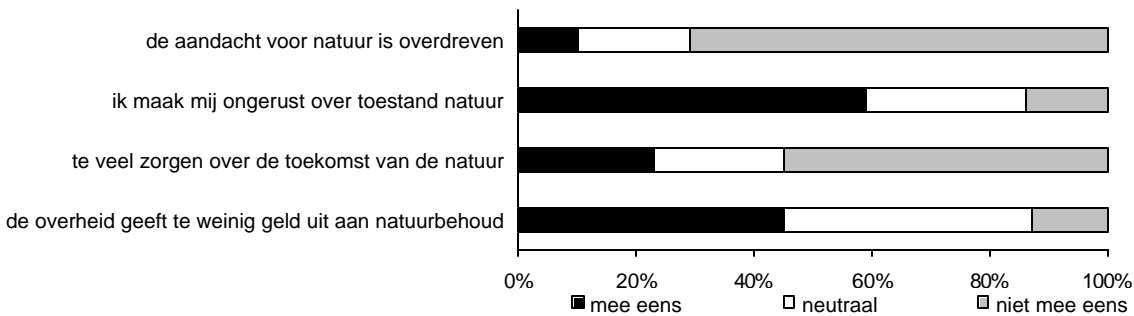
De mensen met een maakbaar natuurbeeld zijn minder ongerust over de toestand van de natuur in Nederland. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat als je denkt dat iets maakbaar is, het dus ook minder kwetsbaar is.

3 Houding en gedrag ten aanzien van de natuur

Dit hoofdstuk gaat over de houding en het gedrag ten aanzien van de natuur. Eerst wordt ingegaan op de mate waarin men de toestand en toekomst van de natuur als een probleem ervaart. Vervolgens wordt de houding ten aanzien van natuurbescherming en natuurontwikkeling beschreven. Daarna wordt ingegaan op het relatieve belang dat men aan natuur toekent. Tot slot gaat het over de hoeveelheid natuur en of men veranderingen in de natuur meent waar te nemen.

3.1 Probleemperceptie

De probleemperceptie heeft betrekking op de mate waarin men natuur als een probleem ervaart. Hierbij wordt gemeten in welke mate men zich zorgen maakt over de natuur door een aantal stellingen aan de respondent voor te leggen.

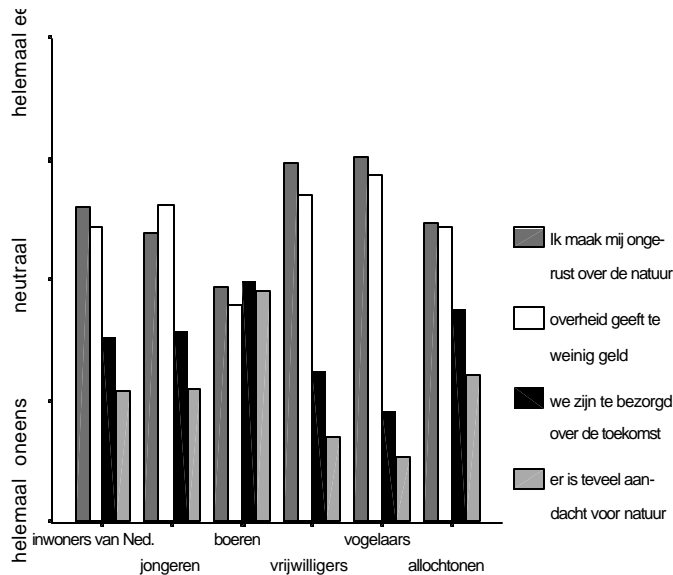

Figuur 7. Mening van de inwoners van Nederland over stellingen over de natuur

Uit figuur 7 blijkt dat ruim de helft van de inwoners van Nederland zich ongerust maakt over de toestand van de natuur. Deze mensen zijn vaak ook van mening dat de overheid te weinig geld uitgeeft aan natuurbehoud. Ruim driekwart van de inwoners van Nederland vindt de aandacht voor natuur niet overdreven. Meer dan de helft vindt dat we ons niet te veel zorgen maken over de toekomst van de natuur (zie Aanhangsel 4).

Mannen maken zich evenveel zorgen over de natuur als vrouwen. Ook de mate van verstedelijking heeft geen invloed op de bezorgdheid voor de natuur. Mensen die lid zijn van een natuur- of milieuorganisatie menen vaker dat we ons te weinig zorgen maken over de natuur. Oudere mensen zijn minder ongerust over de toekomst van de natuur.

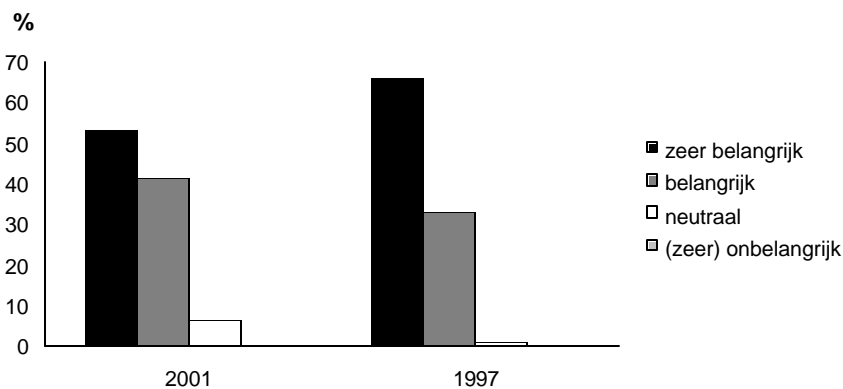
Vergeleken met de inwoners van Nederland maken boeren zich minder ongerust over de toestand en toekomst van de natuur (figuur 8). Zij zijn het ook minder vaak eens met de stelling dat de overheid te weinig geld uitgeeft aan natuurbehoud. Vrijwilligers en vogelaars maken zich meer zorgen dan gemiddeld over de natuur en vogelaars vinden vaker dat de overheid te weinig geld hieraan uitgeeft.

Figuur 8. Mening van de inwoners van Nederland en de doelgroepen over de zorg en aandacht voor de natuur

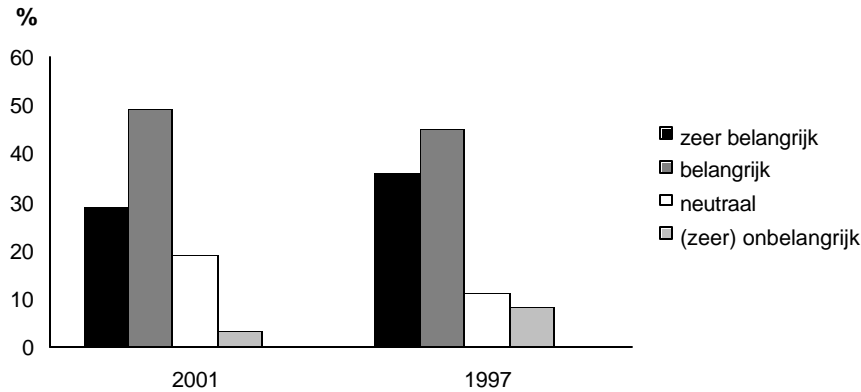
3.2 Mening over bescherming van bestaande en aanleg van nieuwe natuur

Uit de enquête blijkt dat de steun van de inwoners van Nederland voor het beschermen van de natuur groot is. Bijna iedereen (94%) vindt dit (zeer) belangrijk. In vergelijking met 1997 is het belang dat men hecht aan natuurbescherming wel iets afgenomen (figuur 9). Destijds vond 99% dit (zeer) belangrijk. Met name het percentage respondenten dat dit zeer belangrijk vond is afgenomen van 66% naar 53%.

Figuur 9. Mening van de inwoners van Nederland over het belang van bescherming van bestaande natuur

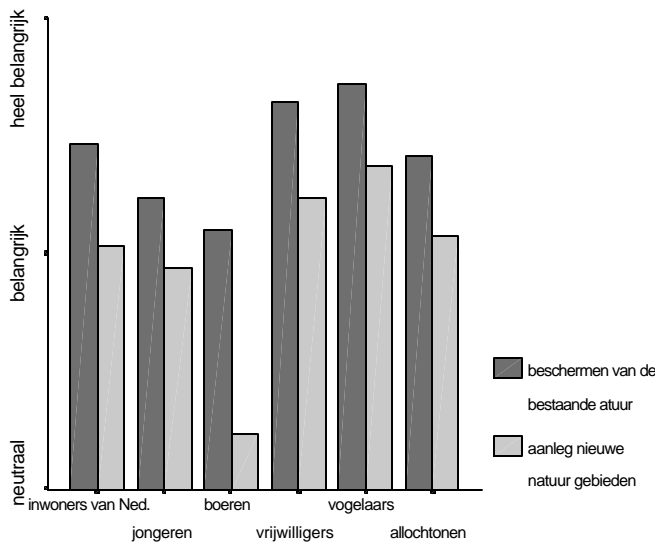
De mening over natuurbescherming staat los van concrete situaties of maatregelen. Deze mening krijgt pas zijn betekenis als hij in een concrete situatie wordt omgezet in gedrag of in een mening over concreet overheidsbeleid. Het zeer positieve beeld wordt genuanceerder als we in het relatie brengen met de mening over de uitgaven van de overheid voor natuurbehoud. Uit de vorige paragraaf bleek dat maar 45% vindt dat dit te weinig is en 42% heeft een neutraal oordeel hierover.

Figuur 10. Mening van de inwoners van Nederland over het belang van de aanleg van nieuwe natuurgebieden

Ruim driekwart (78%) van de inwoners van Nederland is eveneens voorstander van de aanleg van nieuwe natuurgebieden. In vergelijking met 1997 is het belang van de aanleg van nieuwe natuur ook iets afgenomen (figuur 10 en Aanhangsel 4). Toen vond 81% dit (zeer) belangrijk. Het percentage respondenten dat dit (zeer) onbelangrijk vond was groter in 1997 (8% tegen 3% in 2001).

Vrouwen vinden het beschermen van bestaande en aanleg van nieuwe natuur belangrijker dan mannen. Oudere mensen vinden aanleg van nieuwe natuurgebieden minder belangrijk dan mensen die jonger zijn.

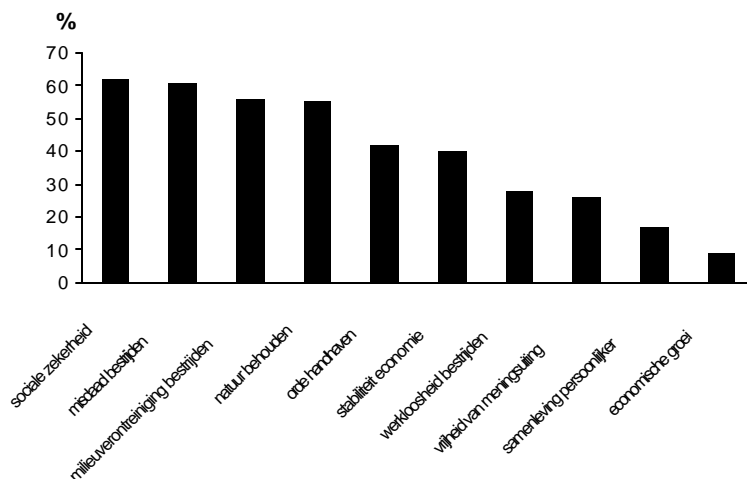

Figuur 11. Mening van de doelgroepen over het belang van aanleg en bescherming van natuur

Hoe denken de doelgroepen over het aanleggen en beschermen van natuur? Uit figuur 11 blijkt dat boeren minder belang hechten aan beide zaken. Met name de aanleg van nieuwe natuurgebieden vinden ze veel minder belangrijk dan de andere groepen. Vrijwilligers en vogelaars vinden aanleg en behoud van natuur belangrijker dan de inwoners van Nederland.

3.3 Het relatieve belang van de natuur

Uit de vorige paragraaf bleek dat men in absolute zin beschermen en aanleggen van natuur belangrijk vindt. Er is ook gevraagd naar het relatieve belang van de natuur: welke prioriteit krijgt natuur in relatie met andere belangen. Hiervoor dienden de respondenten de 4 belangrijkste beleidsterreinen uit een lijst van 10 te noemen. De natuur behouden wordt door 56% van de inwoners van Nederland bij de top 4 genoemd. Dit is even hoog als de bestrijding van de milieuverontreiniging. De misdaad bestrijden en sociale voorzieningen behouden vindt men de belangrijkste items; versterken van de economische groei het minst belangrijk (figuur 12).

Figuur 12. De belangrijkste beleidsterreinen volgens de inwoners van Nederland

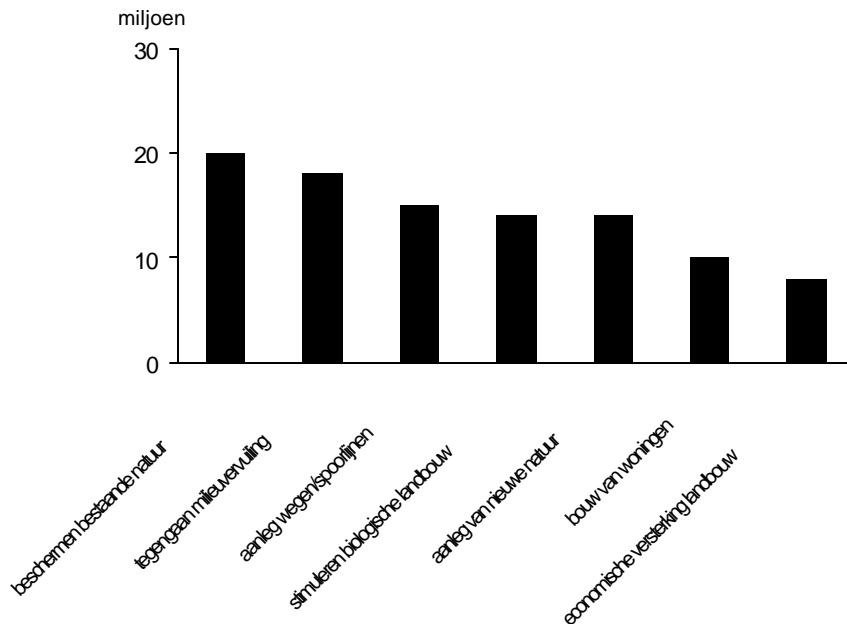
Ten opzichte van de mening van de inwoners van Nederland wijken de doelgroepen als volgt af:

- voor de allochtonen is het bestrijden van de werkloosheid en het persoonlijk maken van de samenleving veel belangrijker; het handhaven van de orde en het handhaven van de stabiliteit van de economie veel minder belangrijk;
- boeren vinden het handhaven van de orde belangrijker en het bestrijden van de milieuverontreiniging minder belangrijk;
- vogelaars vinden het behouden van de natuur veel belangrijker. Het bevorderen van de economische groei en het zorgen dat de sociale voorzieningen niet verslechteren vinden ze minder belangrijk.

Over 'het beschermen van de vrijheid van meningsuiting' denken de doelgroepen ongeveer hetzelfde.

Als de inwoners van Nederland minister president zouden zijn en een meevaller van 100 miljoen mochten verdelen dan geven ze het meeste geld uit (20 miljoen) aan het beschermen van bestaande natuur en het minste geld (8 miljoen) aan de economische versterking van de landbouw (figuur 13). Boeren denken hier anders over. Zij besteden het meeste geld aan de gangbare landbouw (22 miljoen) en het minst aan het aanleggen van nieuwe natuur (8,5 miljoen). Vrijwilligers en vogelaars geven gemiddeld het meest uit aan het beschermen van bestaande natuur.

Respondenten die de aanleg van natuur (zeer) belangrijk vinden, geven veel minder geld uit aan aanleg van wegen en spoorlijnen, aan de gangbare landbouw en aan het bouwen van nieuwe woningen.

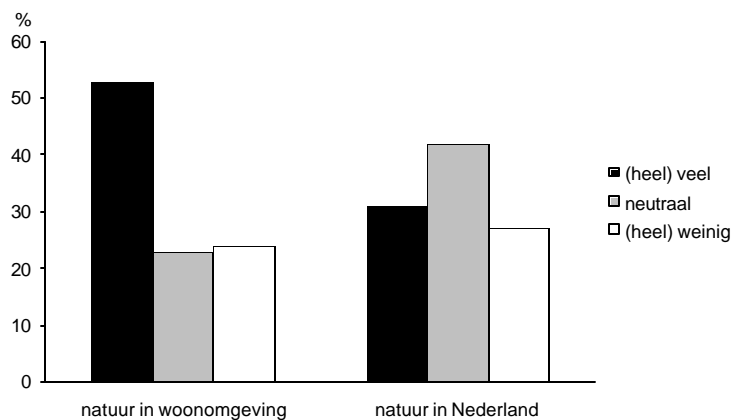
Figuur 13. Gemiddelde uitgaven aan beleidsthema's door de inwoners van Nederland

3.4 Mening over de hoeveelheid natuur

Wordt de grote steun voor het aanleggen van nieuwe natuurgebieden veroorzaakt omdat men vindt dat er momenteel te weinig natuur is in Nederland? De inwoners van Nederland hebben hier geen eenduidige mening over. Bijna eenderde van de respondenten vindt de hoeveelheid natuur (heel) veel en een kwart vindt het (heel) weinig (figuur 14). Vrijwilligers en vogelaars vinden de hoeveelheid natuur vaker te weinig in vergelijking met de inwoners van Nederland.

In 1997⁸ was een meerderheid (55%) van mening dat er voldoende natuur is in Nederland en ruim eenderde vond het destijds te weinig.

⁸ In 1997 waren de antwoordcategorieën op deze vraag 'veel te veel', 'voldoende', 'te weinig' en 'veel te weinig'.

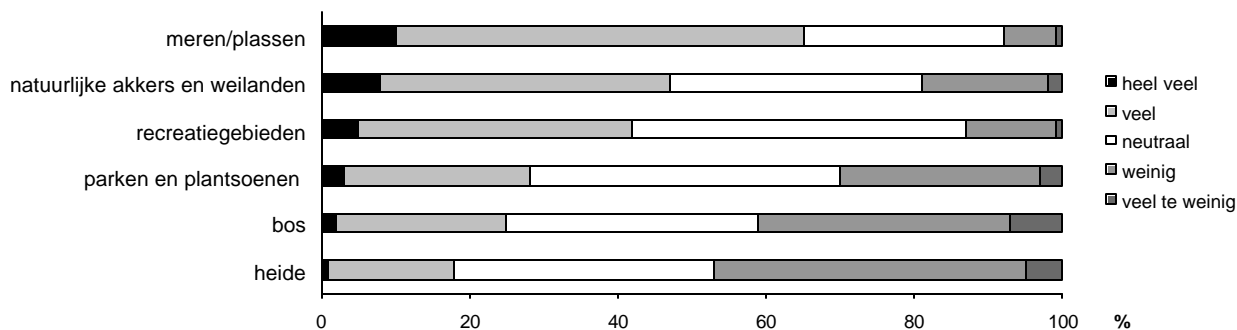

Figuur 14. Mening van de inwoners van Nederland over de hoeveelheid natuur in Nederland en in de woonomgeving

De hoeveelheid natuur in de woonomgeving wordt positiever beoordeeld. Ruim de helft van de respondenten vindt dit (heer) veel en een kwart vindt het (heer) weinig. In 1997 beoordeelde 76% de hoeveelheid als voldoende en 19% vond het te weinig. Van de respondenten uit de drie grote steden vindt 45% dat de hoeveelheid natuur in hun omgeving (heer) weinig is. Toch vinden zij aanleg van nieuwe natuurgebieden niet belangrijker dan de respondenten uit de overige regio's. Laag opgeleide ouderen zijn positiever over de hoeveelheid natuur in Nederland en in de woonomgeving dan hoog opgeleide jongeren.

3.5 Mening over de hoeveelheid verschillende vormen van natuur

Over het geheel genomen lijkt men tevreden over de hoeveelheid verschillende vormen van natuur in Nederland (figuur 15). Een meerderheid beoordeelt de hoeveelheid neutraal tot heel veel. Het meest positief is men over de hoeveelheid meren en plassen. Bijna tweederde van de respondenten is van mening dat er (heer) veel zijn. Over de hoeveelheid heide en bos is men minder tevreden. Respectievelijk 47% en 41% vindt dit (veel) te weinig. Vooral hoger opgeleide mensen en inwoners van de grote steden vinden dit onvoldoende. Mannen en vrouwen denken hierover hetzelfde.

Figuur 15. Mening van de inwoners van Nederland over de hoeveelheid verschillende vormen van natuur in Nederland

3.6 Waargenomen veranderingen in de natuur

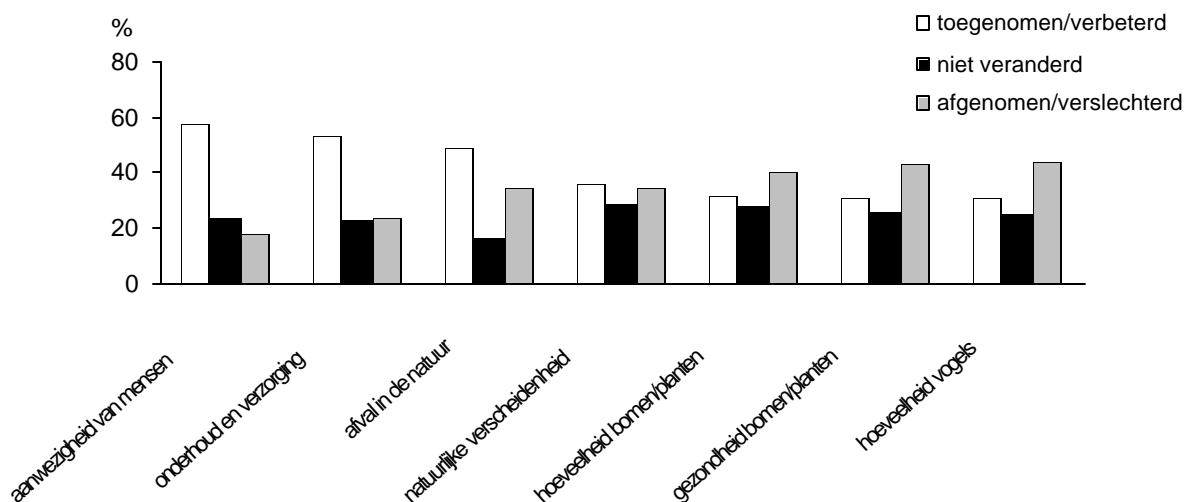
In de enquête is ook gevraagd naar de veranderingen in de toestand van de natuur die de respondenten in de afgelopen jaren hebben waargenomen. Indien respondenten veranderingen hadden gezien, moesten ze ook aangeven wat er volgens hen veranderd was in de natuur.

Uit tabel 6 blijkt dat tweederde van de inwoners van Nederland vindt dat de toestand van de natuur (een beetje) is veranderd. Vrijwilligers en vogelaars vinden vaker dan gemiddeld dat de toestand van de natuur veranderd is.

Tabel 6. Verandering in de toestand van de natuur in de afgelopen 5 jaar in %

	inwoners van Nederland	jongeren	boeren	vrijwilligers	vogelaars	allochtonen
ja, heel veel	17	11	21	26	20	13
ja, een beetje	51	50	51	60	60	44
nee, niet of nauwelijks	20	20	23	12	17	22
weet niet	12	19	5	2	3	21
N	1551	105	113	108	104	105

Van de inwoners van Nederland die veranderingen signaleren, vindt driekwart dat de aanwezigheid van mensen in de natuur is toegenomen en vindt tweederde dat het onderhoud (verzorging) van de natuur is verbeterd (figuur 16). Over het afval in de natuur, de natuurlijke verscheidenheid, de hoeveelheid en gezondheid van bomen en planten en het aantal vogels lopen de meningen uiteen. Wat betreft de kwantiteit en kwaliteit van flora en fauna is het percentage mensen dat verslechtingen constateert iets groter dan het percentage mensen dat verbeteringen waarneemt.

Figuur 16. Waargenomen veranderingen in de natuur door inwoners van Nederland

Ook in 1997 hadden de inwoners van Nederland geen eenduidige mening over de veranderingen in de natuur met betrekking tot de hoeveelheid en de gezondheid van de flora. In tegenstelling tot nu vond men dat de hoeveelheid vogels was

toegenomen. Ook toen signaleerde men een toenemende menselijke druk op de natuur.

De boeren en vogelaars hebben een andere mening over de veranderingen in de natuur dan de inwoners van Nederland. Van de boeren vindt een ruime meerderheid dat de hoeveelheid en de gezondheid van bomen en planten en het aantal vogels is toegenomen, evenals de natuurlijke verscheidenheid. Tweederde van de vogelaars is juist van mening dat de gezondheid van de flora en de hoeveelheid vogels verslechterd is. De mening van de andere doelgroepen is vergelijkbaar met de mening van de inwoners van Nederland.

3.7 Gedrag

Met behulp van gegevens over het recreatief gebruik van de natuur, het lidmaatschap van natuur- en/of milieuorganisaties en de participatie in vrijwilligerswerk voor natuur- en landschap kan iets gezegd worden over het (actieve) draagvlak voor de natuur.

Recreatief gebruik van natuur

Het recreatief gebruik van natuur is niet meegenomen in de enquête omdat het Sociaal Cultureel Planbureau deze gegevens eens in de 5 jaar verzamelt. De laatste keer was in 1999 (SCP, 2001). Toen bezocht 67% van de bevolking bos, hei, polderlandschap of meren. Hiervan kwam een kwart minimaal eens per maand. Stadsparken en -bossen en beschermde natuurgebieden werden door respectievelijk 41% en 35% van de bevolking bezocht, maar het bezoek was minder frequent.

Tabel 7 Bestemmingen van recreatieve uitstapjes in 1999 in % van de bevolking

	totaal % deelnemers	frequente deelnemers (1 x per maand of vaker)
bos, hei, polderlandschap en meren	67	25
stadspark of stadsbos	41	17
recreatieterreinen	43	10
beschermde natuurgebieden*	35	6
bezienswaardige dorpen en steden	42	5
attractiepunten**	57	3

* zoals de Hoge Veluwe, de Kennemerduinen

** zoals dierentuinen, amusementsparken

Bron: SCP (2001)

Lidmaatschap van natuur- en/of milieuorganisaties

Ruim eenderde (35%) van de inwoners van Nederland is lid van een natuur- en/of milieuorganisatie. Dit is beduidend minder dan in 1997 toen 51% aangaf lid of donateur te zijn van een natuurorganisatie. Mensen uit het westen en oosten van Nederland zijn vaker lid dan zuider- en noorderlingen en dit wordt niet beïnvloed door de mate van stedelijkheid. Hoger opgeleiden en oudere mensen zijn vaker lid dan lager opgeleiden en jongere mensen. Van de vogelaars en vrijwilligers is 80% lid. Allochtonen en jongeren zijn minder vaak lid, respectievelijk 15% en 18%.

Vrijwilligerswerk

Uit dit onderzoek komt naar voren dat 3% van de inwoners van Nederland wel eens vrijwilligerswerk verricht in de natuur. De belangrijkste activiteiten zijn natuur- en landschapsonderhoud en het geven van natuureducatie. In 1997 verrichtte 8% van de bevolking vrijwilligerswerk voor natuur.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

In het kader van de Natuurverkenningen 2002 is in dit project onderzoek gedaan naar draagvlak voor natuur en het natuurbeleid. Naast de mening van de inwoners van Nederland, is ook naar de opvatting van jongeren, boeren, vrijwilligers, vogelaars en allochtonen gevraagd.

Draagvlak voor natuur is de passieve of actieve steun voor natuurbehoud en/of het natuurbeleid. Voor het draagvlak op lange termijn is het potentiële draagvlak een belangrijke graadmeter. Het potentiële draagvlak wordt gevormd door natuurvisies, natuurbeelden en cultuur- en persoonlijkheidskenmerken (samengevat als waarden). Het concrete draagvlak heeft betrekking op een positieve houding en gedrag ten aanzien van het huidige natuurbeleid. Dit is meer gericht op de korte termijn.

Het potentiële draagvlak voor natuur is groot

Bijna niemand staat onverschillig tegenover de natuur. Men erkent de kwetsbaarheid van de natuur en vindt dat de mens moet zorgen voor behoud en bescherming van natuur. Dit komt tot uitdrukking in de 'beschermende mens' visie die bijna alle inwoners van Nederland en de doelgroepen aanhangen. Behalve bij boeren en allochtonen, bestaat er weinig steun voor de visie dat de mens de natuur mag gebruiken.

Het begrip natuur wordt breed opgevat

De inwoners van Nederland hanteren een brede definitie van het begrip 'natuur'. Agrarische natuur -gekenmerkt door groot- en kleinschalige akkers en weilanden met koeien- vindt men nagenoeg net zo typerend als de grootse natuur bestaande uit moerassen, tropische regenwoud en overstromingen.

De inwoners van Nederland beschouwen meerdere natuurbeelden als kenmerkend voor de natuur. Het grootse en agrarische natuurbeeld worden het meest typerend gevonden, maar ook stedelijke en mensarme natuur vindt een meerderheid een kenmerkend natuurbeeld. Nette en ongewenste natuur beoordeelt men neutraal.

De zes natuurbeelden zijn te onderscheiden in maakbare - en niet-maakbare natuur. Mensen die een maakbaar natuurbeeld zijn minder ongerust over de toestand van de natuur in Nederland en vinden ook dat er actief ingegrepen mag worden in de natuur. Dit zou verklaard kunnen worden door het feit dat natuur die gemaakt kan worden ook minder kwetsbaar is.

Overeenkomsten en verschillen in de natuurbeelden van de doelgroepen

Er zijn overeenkomsten en verschillen in de natuurbeelden van de doelgroepen ten opzichte van de inwoners van Nederland. Alle doelgroepen vinden de grootse natuur het meest kenmerkende natuurbeeld, maar bij boeren scoort het agrarische

natuurbeeld bijna even hoog. Vrijwilligers en vogelaars vinden de nette natuur het minst typerend. De mening van de jongeren komt nagenoeg overeen met de mening van de inwoners van Nederland. Allochtonen hebben het breedste natuurbeeld.

Ongerustheid over de toestand van de natuur

Een meerderheid maakt zich ongerust over de toestand van de natuur in Nederland en vindt dat de overheid te weinig geld uitgeeft aan natuurbehoud. In vergelijking met de inwoners van Nederland zijn boeren optimistischer en vogelaars pessimistischer over de toestand van de natuur in Nederland. Oudere mensen maken zich minder zorgen over de toekomst van de natuur.

Grote steun voor bescherming en aanleg van natuur

Het draagvlak onder de inwoners van Nederland voor het beschermen van bestaande natuur en -in iets mindere mate- het aanleggen van nieuwe natuur is groot. Boeren denken hier anders over. Zij vinden met name de aanleg van nieuwe natuur veel minder belangrijk dan de overige groepen. Vrijwilligers en vogelaars vinden bescherming en aanleg belangrijker dan gemiddeld.

Ook in relatie met andere belangen krijgt natuur een hoge prioriteit. Bij de belangrijkste beleidsterreinen staat natuurbehoud in de top vier met de items: sociale zekerheid behouden, misdaadbestrijding en de milieuverontreiniging bestrijden. Bij de verdeling van 100 miljoen over een aantal beleidsthema's krijgt het beschermen van bestaande natuur de hoogste prioriteit.

Voldoende natuur in Nederland en in de woonomgeving

Men is niet ontevreden over de hoeveelheid natuur in de woonomgeving en in Nederland. Slechts een kwart van de respondenten beoordeelt dit als (heel) weinig. Ruim de helft van de respondenten vindt de hoeveelheid natuur in de woonomgeving (heel) veel, met uitzondering van de respondenten uit de drie grote steden. Eenderde vindt de hoeveelheid natuur in Nederland (heel) veel. Laag opgeleide ouderen zijn positiever over de hoeveelheid natuur in de woonomgeving en in Nederland dan hoog opgeleide jongeren.

Over het algemeen is men tevreden over de hoeveelheid verschillende vormen van natuur zoals parken, natuurrijke akkers en weilanden, meren en rivieren, recreatiegebieden, bos en heide. Een meerderheid beoordeelt dit neutraal tot (heel) veel. Over de hoeveelheid meren en plassen oordeelt men het meest positief; over de hoeveelheid heide en bos het minst. Respectievelijk 47 en 41% vindt dit (veel te) weinig. Vooral hoger opgeleide mensen en inwoners van de grote steden vinden dit onvoldoende.

De natuur is veranderd

Tweederde van de respondenten signaleert veranderingen in de toestand van de natuur in de afgelopen vijf jaar. Vrijwilligers en vogelaars zien vaker dan gemiddeld dat de toestand van de natuur veranderd is. Van de mensen die veranderingen hebben geconstateerd, vindt een meerderheid dat de aanwezigheid van mensen is toegenomen en het onderhoud van de natuur is verbeterd. Wat betreft het afval in de

natuur, de kwaliteit en kwantiteit van flora en fauna ziet men meer verslechtingen dan verbeteringen.

Geringe participatie in de vorm van vrijwilligerswerk voor natuur

Het draagvlak voor de natuur leidt slechts bij een minderheid tot actieve participatie. Ongeveer 3% is actief in enigerlei vorm van vrijwilligerswerk voor de natuur. De belangrijkste activiteiten zijn natuur- en landschapsonderhoud en natuuredecatie.

Weinig verschil met de opvattingen in 1997

De opvattingen van de inwoners van Nederland zijn in vergelijking met het onderzoek in 1997 niet wezenlijk veranderd. Net als nu vond men natuur een belangrijke waarde en werd het begrip natuur breed opgevat. Klein wild en weidevogels werden even vaak natuur gevonden als moerassen en wilde planten.

De steun voor het beschermen van bestaande natuur en het aanleggen van nieuwe natuur is sinds 1997 iets afgenomen, maar nog steeds groot. De huidige hoeveelheid natuur wordt echter niet als problematisch gezien. Net als in 1997 is men niet ontevreden over de hoeveelheid natuur in de woonomgeving en in Nederland. Over de hoeveelheid natuur in de woonomgeving is men het meest positief. Een meerderheid beoordeelt dit als voldoende (1997) of als (heel) veel (2001). De hoeveelheid natuur in Nederland wordt zowel in 1997 als in 2001 door eenderde van de respondenten als weinig beschouwd. Net als nu constateerde men in 1997 dat het steeds drukker wordt in de natuur.

De geringe deelname (8% in 1997) aan het behoud van de natuur in de vorm van vrijwilligerswerk is in 2001 nog verder afgenomen (3%).

4.2 Aanbevelingen

Uit deze studie blijkt dat de inwoners van Nederland een positieve houding hebben tegenover de natuur en het natuurbeleid. Het is belangrijk dit draagvlak te behouden. Heldere beleidskeuzes en informatie dragen hiertoe bij. Het beleid moet rekening houden met specifieke groepen, zoals allochtonen en boeren. Boeren vinden aanleg en bescherming van natuur minder belangrijk, maar voor de realisatie van nieuwe natuur en het behoud van het agrarisch cultuurlandschap is de medewerking van boeren noodzakelijk.

Met dit onderzoek is een aanzet gegeven tot het verzamelen van longitudinale data over draagvlak voor natuur en natuurbeleid. Waar mogelijk zijn de resultaten vergeleken met die uit 1997. Twee metingen zijn echter te weinig om trends in het draagvlak te kunnen ontdekken. Daarom is herhalingsonderzoek noodzakelijk. De onderstaande aanbevelingen zijn gericht op het verbeteren van de onderzoeksopzet.

Vragen

Ten opzichte van 1997 is bij sommige vragen een verbetering aangebracht in de vraagstelling en/of in de antwoordcategorieën. Hierdoor was een vergelijking met de

resultaten in 1997 niet altijd mogelijk. Bij het herhalingsonderzoek zullen exact dezelfde vragen (met dezelfde antwoordcategorieën) gesteld moeten worden.

In de huidige enquête wordt niet gevraagd naar ervaringen van mensen in de natuur. Hierdoor is het niet mogelijk na te gaan of dit van invloed is op het natuurbeeld van mensen. In dit onderzoek scoort het grootse natuurbeeld het hoogst. De vraag is of dit beeld verandert als je deze natuur (overstromingen, tropisch regenwoud) uit eigen ervaring kent. In het herhalingsonderzoek zou dit meer aandacht moeten krijgen.

Doelgroepen

In tegenstelling tot 1997 zijn in dit onderzoek ook vijf doelgroepen geënquêteerd. Uit de resultaten blijkt dat de mening van boeren, allochtonen, vogelaars en vrijwilligers het meest afwijkt van de mening van de inwoners van Nederland. De mening van vogelaars en vrijwilligers komt vaak overeen. De mening van de jongeren wijkt nauwelijks af van de inwoners van Nederland.

In het herhalingsonderzoek zou men deze vijf doelgroepen kunnen beperken tot drie te weten boeren, vogelaars en allochtonen. Eventueel kan de leeftijdsgrens verlaagd worden tot 16 jaar, zodat jongeren automatisch in de steekproef vallen.

Referenties

- Buijs, A.E. 2000. 'Natuurbeelden van de Nederlandse bevolking'. In: Landschap 17/2, pag. 97-111.
- Buijs, A.E. en P. Filius. 1998. Natuurbeelden in de praktijk. De invloed van natuurbeelden en natuurvisies op gedrag en mening over het beleid. Wageningen. Staring Centrum, rapport 623.
- Buijs, A.E. en C.M. Volker. 1997. Publiek draagvlak voor natuur en natuurbeleid. Wageningen. Staring Centrum, rapport 546.
- Buijs, A.E., J.F. Coeterier, P. Filius en M.B. Schöne. 2000. Graadmeters sociaal draagvlak en beleving. Werkdocument DLO-Natuurplanbureau-onderzoek.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. 2000. Statistisch Jaarboek 2000. Voorburg/Heerlen.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. StatLine.
<http://www.cbs.nl/nl/statline/index.htm>.
- Elands, B. and J. Lengkeek (2000). Typical tourists. Research into the theoretical and methodological foundations of a typology of tourism and recreation experiences. Mansholt Studies 21, Wageningen University.
- Filius, P., E.A. Buijs en C.M. Goossen. 2000. Natuurbeleving door doelgroepen. Waarden en wensen van jagers, sportvissers, vogelwerkgroepleden en vrijwilligers in het landschapsbeheer. Wageningen, Alterra. Rapport 104.
- Ministerie van LNV. 2000. Natuur voor mensen, mensen voor natuur. Nota natuur bos en landschap in de 21^e eeuw. Den Haag.
- Reneman, D., Visser, M., Edelmann en E., Mors, B. 1999. Mensenwensen. De wensen van Nederlanders ten aanzien van natuur en groen in de leefomgeving. Hilversum, Intomart. Reeks Operatie Boomhut nummer 6.
- RIVM, IKC-N, IBN-DLO & SC-DLO. 1997. Natuurverkenning 1997. Alphen aan de Rijn.
- Silvis, H.J. & C. van Bruchem (red). 2001. Landbouw Economisch Bericht 2001. LEI. Den Haag.
- Sociaal en Cultureel Planbureau. 2001. De sociale staat van Nederland 2001. Den Haag. Sociaal en Cultureel Planbureau. SCP-publicatie 2001/14.

Aanhangsel 1 De vragenlijst draagvlak natuur en natuurbeleid

Deze volgende vragenlijst gaat over uw mening over natuur en landschap in Nederland. We willen graag weten wat uw beeld van de natuur is, hoe u denkt over de natuur ten opzichte van andere belangen en wat uw houding tegenover de natuur is.

1 | De overheid houdt zich met veel beleidsterreinen bezig. Hieronder zijn 10 beleidsterreinen genoemd. Kunt u aangeven welke 4 beleidsterreinen u het meest belangrijk vindt voor de overheid om zich mee bezig te houden?

1. De milieuverontreiniging bestrijden
2. De samenleving meer persoonlijk maken
3. Een hoge economische groei bevorderen
4. De werkloosheid bestrijden
5. De stabiliteit van de economie handhaven
6. Zorgen dat de sociale voorzieningen in ieder geval niet verslechteren
7. De orde handhaven
8. De vrijheid van meningsuiting beschermen
9. De natuur behouden
10. De misdaad bestrijden

11. Weet niet/ geen opgave

De volgende vragen gaan over het belang dat u aan natuur hecht. Allereerst twee vragen over het beschermen en ontwikkelen van de natuur

2 | In hoeverre vindt u het beschermen van de bestaande natuur in Nederland belangrijk?

1. Zeer belangrijk
2. Belangrijk
3. Belangrijk, niet onbelangrijk
4. Onbelangrijk
5. Zeer onbelangrijk
6. Weet niet/geen opgave

3 | In hoeverre vindt u de aanleg van nieuwe natuurgebieden in Nederland belangrijk?

1. Zeer belangrijk
2. Belangrijk
3. Belangrijk, niet onbelangrijk
4. Onbelangrijk
5. Zeer onbelangrijk
6. Weet niet/geen opgave

4 | In de praktijk moeten vaak afwegingen gemaakt worden tussen natuur en andere belangen zoals economie en infrastructuur. Stel u bent minister-president en u heeft een meevaller van 100 miljoen in de begroting. Hoe zou u dit geld verdelen over de volgende beleidsthema's? Verdeel het bedrag hierbij in hele miljoenen.

Het aanleggen van wegen of spoorlijnen	<i>f</i>	miljoen
Het economisch verstrekken van de (gangbare) landbouw	<i>f</i>	miljoen

Het stimuleren van biologische landbouw	<i>f</i>	miljoen
Het beschermen van bestaande natuur	<i>f</i>	miljoen
Het bouwen van nieuwe woningen	<i>f</i>	miljoen
Het tegengaan van milieuvervuiling	<i>f</i>	miljoen
Het aanleggen van nieuwe natuur	<i>f</i>	miljoen
Totaal	<i>f</i>	100 miljoen

Weet niet/geen opgave

Nu enkele vragen over ‘natuur’ in het algemeen

5 | Onder natuur wordt van alles verstaan. Wij willen graag weten wat ú onder natuur verstaat. Wilt u voor elk van de volgende onderwerpen aangeven in hoeverre u dat als natuur beschouwt?

1. Moerassen
2. Stadsvogels, zoals mussen, merels en spreeuwen
3. De zon
4. Honden
5. Parken in steden
6. Koeien in de wei
7. Bloemrijke wegbermen in de stad
8. Spinnen
9. Het tropisch regenwoud
10. Kleinschalige akkers en weilanden, omringd door bomen en struiken
11. Kamerplanten
12. De mens
13. Onkruid in de tuin
14. Grootschalige akkers en weilanden
15. Een oude bunker met vleermuizen
16. Overstromingen
17. Schaapskudden
18. Ratten in de schuur

1. Zeer typerend
2. Tamelijk typerend
3. Neutraal
4. Niet zo typerend
5. Helemaal niet typerend

6. Weet niet/ geen opgave

6 | De onderstaande stellingen gaan ook over uw beeld van de natuur. Wilt u voor elke stelling aangeven of u het hiermee eens bent of niet?

1. Als ik aan het wandelen ben in de natuur kom ik liever geen bebouwing tegen
2. Om een gebied als natuur te bestempelen moet het een behoorlijke omvang hebben (bijv. Minimaal 1x1 km)
3. Van mij hoeven ze het gras in de wegbermen en langs sloten nooit te maaien
4. Naarmate een natuurgebied langer door de mens met rust is gelaten, neemt de waarde van dat gebied toe
5. Hoogspanningsmasten of moderne windmolens maken natuurgebieden minder waardevol
6. Ook in de stad zijn allerlei plekjes met natuur te vinden
7. Het verbouwen van gewassen en het houden van vee hoort bij de natuur
8. Een gebied is pas echt een natuurgebied als de mens er geen invloed op uitoefent
9. Dode bomen en struiken in bossen en natuurgebieden moeten opgeruimd en weggehaald worden

10. Een stuk grond dat vooral gebruikt wordt om voedsel te produceren is per definitie geen echte natuur
11. In nieuwe natuurgebieden moet de mens kunnen recreëren
12. Oude boerderijen met rieten daken passen goed in de natuur
13. Echte natuur vind je alleen op plekken waar je niets merkt van de bewoonde wereld

1. Helemaal mee eens
2. Grotendeels mee eens
3. Neutraal
4. Grotendeels niet mee eens
5. Helemaal niet mee eens

6. Weet niet/ geen opgave

7 | Mensen kijken op verschillende manieren aan tegen de natuur in Nederland. Hieronder staan vier uitspraken die hierover gaan. Wilt u aangeven in hoeverre u het eens bent met deze uitspraken?

1. Ik maak mij ongerust over de toestand van de natuur in Nederland
2. Al die aandacht voor de natuur is overdreven
3. We maken ons te veel zorgen over de toekomst van de natuur in Nederland
4. De overheid geeft te weinig geld uit aan natuurbehoud

1. Helemaal mee eens
2. Grotendeels mee eens
3. Neutraal
4. Grotendeels niet mee eens
5. Helemaal niet mee eens

6. Weet niet/ geen opgave

8 | Hieronder volgen een aantal uitspraken over de relatie tussen mens en natuur. Wilt u aangeven in hoeverre u het eens of oneens bent met deze stellingen?

1. Door technologische ontwikkelingen kunnen de milieuproblemen in de toekomst worden opgelost
2. Met de natuur moeten we heel voorzichtig omgaan
3. Als de mens actief met de natuur omgaat, kan de natuur daar beter van worden
4. Ik zou graag een maand helemaal alleen in een bos zijn om mij één te voelen met de natuur
5. De natuur mag geen belemmering zijn voor economische vooruitgang
6. De mens moet zorgen voor het behoud van de natuur
7. Het zou heerlijk zijn om eens met de wilde ganzen mee te kunnen gaan op hun trektocht
8. De mens heeft het recht om de natuur ingrijpend te veranderen
9. In de natuur ervaar ik iets dat de mens overstijgt
10. Wij mensen moeten niet boven de natuur staan, maar met de natuur samenwerken
11. Mens en natuur zijn gelijkwaardig
12. Door de natuur kan ik de nietigheid van de mens ervaren
13. De natuur laat mij geheel onverschillig

1. Helemaal mee eens
2. Grotendeels mee eens
3. Neutraal
4. Grotendeels mee oneens
5. Helemaal mee oneens

6. Weet niet/ geen opgave

9 | Wij willen graag weten wat u vindt van de hoeveelheid natuur in Nederland en in uw directe omgeving. De volgende vragen gaan daarover. Wat vindt u van de hoeveelheid natuur in geheel Nederland?

1. Heel veel
2. Veel
3. Neutraal
4. Weinig
5. Heel weinig
6. Weet niet / geen opgave

10 | Wat vindt u van de hoeveelheid natuur in uw eigen omgeving?

1. Heel veel
2. Veel
3. Neutraal
4. Weinig
5. Heel weinig
6. Weet niet / geen opgave

11 | Natuur in Nederland komt voor in veel verschillende vormen zoals bos en hei, maar ook als stadspark. Wat vindt u van de hoeveelheid van onderstaande vormen van natuur in Nederland?

1. Stadsparken en stadsplantsoenen
2. Aangelegde recreatiegebieden
3. Natuurrijke akkers en weilanden
4. Bos
5. Heide
6. Meren, plassen en/of rivieren (inclusief oevers en uiterwaarden)

1. Heel veel
2. Veel
3. Neutraal
4. Weinig
5. Veel te weinig
6. Weet niet / geen opgave

12 | Vindt u dat de toestand van de natuur de afgelopen vijf jaar veel of weinig is veranderd?

1. Ja, heel veel
2. Ja, een beetje
3. Nee, niet of nauwelijks
4. Weet niet / geen opgave

13 | (indien vraag 12 is 1 of 2). Wat is er volgens u veranderd in de natuur?

1. De gezondheid van bomen en planten
2. De hoeveelheid bomen en planten
3. De hoeveelheid vogels
4. De aanwezigheid van mensen in de natuur
5. Het afval in de natuur
6. Het onderhoud en de verzorging van de natuur
7. De natuurlijke verscheidenheid

1. Sterk toegenomen / verbeterd
2. Een beetje toegenomen / verbeterd
3. Niet veranderd
4. Een beetje afgenomen / verslechterd
5. Sterk afgenomen / verslechterd

6. Weet niet / geen opgave

14 | Bent u lid van een natuur- of milieuorganisatie?

1. Ja
2. Nee

15 | Verricht u zelf wel eens vrijwilligerswerk voor de natuur en het natuurlandschap?

1. Ja
2. Nee

16 | (Indien vraag 15 is ja). Wat voor vrijwilligerswerk doet u? Meerdere antwoorden mogelijk.

1. Natuur en landschap onderhouden (bijv. Bomen en knotten)
2. Weidse vogelbescherming
3. Inventarisatie van dier- of plantsoorten
4. Geven van natuureducatie, zoals excursies, lezingen etc (bijv. natuurgids)
5. Bestuurlijk werk voor een natuurorganisatie
6. Politieke beïnvloeding voor de natuur, namelijk....
7. Anders, namelijk.....
8. Weet niet/ geen opgave

Tot zover het invullen van deze vragenlijst. Bedankt voor uw medewerking.

Aanhangsel 2 Persoonlijke kenmerken naar groep

groep * geslacht Crosstabulation

			geslacht		Total
			Man	Vrouw	
groep	inwoners van Ned.	Count	772	779	1551
		% within groep	49,8%	50,2%	100,0%
	jongeren	Count	51	54	105
		% within groep	48,6%	51,4%	100,0%
	boeren	Count	108	5	113
		% within groep	95,6%	4,4%	100,0%
	vrijwilligers	Count	75	33	108
		% within groep	69,4%	30,6%	100,0%
	vogelaars	Count	84	20	104
		% within groep	80,8%	19,2%	100,0%
	allochtonen	Count	43	62	105
		% within groep	41,0%	59,0%	100,0%
Total		Count	1133	953	2086
		% within groep	54,3%	45,7%	100,0%

groep * leeftijd in 3 klassen Crosstabulation

			leeftijd in 3 klassen			Total
			18-39 jaar	40-65 jaar	66 jaar en ouder	
groep	18+	Count	632	677	242	1551
		% within leeftijd in 3 klassen	70,8%	74,4%	85,5%	74,4%
	16-21 jr	Count	105			105
		% within leeftijd in 3 klassen	11,8%			5,0%
	boeren	Count	37	68	8	113
		% within leeftijd in 3 klassen	4,1%	7,5%	2,8%	5,4%
	vrijwilligers	Count	24	67	17	108
		% within leeftijd in 3 klassen	2,7%	7,4%	6,0%	5,2%
	vogelaars	Count	26	63	15	104
		% within leeftijd in 3 klassen	2,9%	6,9%	5,3%	5,0%
	allochtonen	Count	69	35	1	105
		% within leeftijd in 3 klassen	7,7%	3,8%	,4%	5,0%
Total		Count	893	910	283	2086
		% within leeftijd in 3 klassen	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

groep * Opleiding Crosstabulation

			Opleiding			Total
			Mavo, Lager beroepsonderwijs, lager onderwijs	HAVO, VWO, HBS, Middelbaar beroeps onderwijs	HBO, Universiteit	
groep	inwoners van Ned.	Count	625	518	390	1533
		% within groep	40,8%	33,8%	25,4%	100,0%
	jongeren	Count	25	58	13	96
		% within groep	26,0%	60,4%	13,5%	100,0%
	boeren	Count	42	42	10	94
		% within groep	44,7%	44,7%	10,6%	100,0%
	vrijwilligers	Count	21	35	50	106
		% within groep	19,8%	33,0%	47,2%	100,0%
	vogelaars	Count	25	31	45	101
		% within groep	24,8%	30,7%	44,6%	100,0%
	allochtonen	Count	39	48	16	103
		% within groep	37,9%	46,6%	15,5%	100,0%
Total		Count	777	732	524	2033
		% within groep	38,2%	36,0%	25,8%	100,0%

groep * Regio Crosstabulation

			Regio					Total
			Drie grote steden	Rest West	Noord	Oost	Zuid	
groep	inwoners van Ned.	Count	263	456	185	300	341	1545
		% within groep	17,0%	29,5%	12,0%	19,4%	22,1%	100,0%
	jongeren	Count	9	42	7	24	23	105
		% within groep	8,6%	40,0%	6,7%	22,9%	21,9%	100,0%
	boeren	Count	9	44	12	25	23	113
		% within groep	8,0%	38,9%	10,6%	22,1%	20,4%	100,0%
	vrijwilligers	Count	10	41	10	27	20	108
		% within groep	9,3%	38,0%	9,3%	25,0%	18,5%	100,0%
	vogelaars	Count	11	44	10	24	15	104
		% within groep	10,6%	42,3%	9,6%	23,1%	14,4%	100,0%
	allochtonen	Count	8	22	21	38	16	105
		% within groep	7,6%	21,0%	20,0%	36,2%	15,2%	100,0%
Total		Count	310	649	245	438	438	2080
		% within groep	14,9%	31,2%	11,8%	21,1%	21,1%	100,0%

groep * stedelijkheid Crosstabulation

			stedelijkheid					Total
			niet	weinig	matig	sterk	zeer sterk	
groep	inwoners van Ned.	Count	192	275	356	414	314	1551
		% within groep	12,4%	17,7%	23,0%	26,7%	20,2%	100,0%
	jongeren	Count	18	16	25	32	14	105
		% within groep	17,1%	15,2%	23,8%	30,5%	13,3%	100,0%
	boeren	Count	10	24	32	28	19	113
		% within groep	8,8%	21,2%	28,3%	24,8%	16,8%	100,0%
	vrijwilligers	Count	15	23	33	24	13	108
		% within groep	13,9%	21,3%	30,6%	22,2%	12,0%	100,0%
	vogelaars	Count	12	18	28	29	17	104
		% within groep	11,5%	17,3%	26,9%	27,9%	16,3%	100,0%
	allochtonen	Count	18	22	25	27	13	105
		% within groep	17,1%	21,0%	23,8%	25,7%	12,4%	100,0%
Total		Count	265	378	499	554	390	2086
		% within groep	12,7%	18,1%	23,9%	26,6%	18,7%	100,0%

Aanhangsel 3 Factoranalyse visie en natuurbeelden

Rotated Component Matrix^a

	Component		
	bescher mende -	natuur -	gebruiken de / sturende -
De mens moet zorgen voor het behoud van de natuur	.727		
Met de natuur moeten we heel voorzichtig omgaan	.700		
De natuur laat mij geheel onverschillig .	-.651		
Wij mensen moeten niet boven de natuur staan, maar met de natuur samenwerken	.558	.327	
Ik zou graag een maand helemaal alleen in een bos zijn om mij een te voelen met de natuur		.748	
Het zou heerlijk zijn om eens met de wilde ganzen mee te kunnen gaan op hun trektocht		.734	
In de natuur ervaar ik iets dat de mens overstijgt		.667	
Door de natuur kan ik de nietigheid van de mens ervaren		.597	
Als de mens actief met de natuur omgaat, kan de natuur daar beter van worden			.637
Door technologische ontwikkelingen kunnen de milieuproblemen in de toekomst worden opgelost			.606
De natuur mag geen belemmering zijn voor economische vooruitgang	-.356		.541
Mens en natuur zijn gelijkwaardig			.467
De mens heeft het recht om de natuur ingrijpend te veranderen	-.402	-.305	.417

Extraction Method: Principal Component Analysis.
Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 4 iterations.

Rotated Component Matrix

	Component					
	agrari sche -	mens ame -	onge- wenst e -	sted elijke -	grootse -	nette -
Koeien in de wei	.761					
Schaapskudden	.660					
Grootschalige akkers en weilanden	.651					
Het verbouwen van gewassen en het houden van vee hoort bij de natuur	.618					
Kleinschalige akkers en weilanden, omringd door bomen en struiken	.523					
Oude boerderijen met rieten daken passen goed in de natuur	.423			.352		
Echte natuur vind je alleen op plekken waar je niets merkt van de bewoonde wereld		.734				
Een gebied is pas echt een natuurgebied als de mens er geen invloed op uitoefent		.690				
Naarmate een natuurgebied langer door de mens met rust is gelaten, neemt de waarde van dat gebied toe		.656				
Als ik aan het wandelen ben in de natuur kom ik liever geen bebouwing tegen		.623				
Om een gebied als natuur te bestempelen moet het een behoorlijke omvang hebben (bijv. minimaal 1x1 km)		.568				
Een stuk grond dat vooral gebruikt wordt om voedsel te produceren is per definitie geen echte natuur	-.363	.548				
Hoogspanningsmasten of moderne windmolens maken natuurgebieden minder waardevol		.433				
Ratten in de schuur			.676			
Onkruid in de tuin			.633			
Spinnen			.603		.370	
Honden			.555			
Ook in de stad zijn allerlei plekjes met natuur te vinden				.619		
Parken in steden	.306			.595		
Bloemrijke wegbermen in de stad				.594		
Stadsvogels, zoals mussen, merels en spreeuwen	.325		.347	.426		
Kamerplanten			.304	.426	-.320	
In nieuwe natuurgebieden moet de mens kunnen recreëren				.415		.331
Moerassen					.633	
Tropisch regenwoud					.623	
Overstromingen			.379		.546	
Zon					.387	.337
Van mij hoeven ze het gras in de wegbermen en langs sloten nooit te maaien.						-.581
De mens						.545
Dode bomen en struiken in bossen en natuurgebieden moeten opgeruimd en weggehaald worden						.522
Een oude bunker met vleermuizen			.386			-.405

Extraction Method: Principal Component Analysis.
 Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 11 iterations.

Aanhangsel 4 Tabellen

Tabel 1. Percentage van respondent dat item als (zeer) typerend voor natuur beschouwd

	18 +	16-21	boeren	vrijwilligers	vogelaars	allochtonen
regenwoud	92	94	88	94	96	92
kleinschalige akkers/weilanden	86	79	80	87	87	82
moerassen	83	83	74	90	92	85
zon	82	83	78	65	78	92
schaapskudde	82	79	78	75	65	78
koeien	81	74	77	70	65	79
stadsvogels	77	64	64	77	81	81
overstromingen	67	74	51	71	71	75
bloemrijke wegbermen	67	56	58	70	76	69
spinnen	66	61	54	72	84	72
parken	59	45	42	57	51	63
onkruid	54	49	37	57	63	63
grootschalige akkers/weilanden	52	54	60	34	28	69
bunker met vleermuizen	52	47	52	65	84	40
mens	50	47	44	33	45	79
kamerplanten	24	16	14	14	15	49
ratten	21	21	15	28	33	28
honden	16	18	12	7	18	39

Tabel 2. Mening van de inwoners van Nederland over stellingen over de natuur

	mee eens	neutraal	niet mee eens
ik maak mij ongerust over de toestand van de natuur	59	27	14
de overheid geeft te weinig geld uit aan natuurbehoud	45	42	13
aandacht voor natuur is overdreven	10	19	71
te veel zorgen over de toekomst van de natuur	23	22	55

Tabel 3. Mening van de inwoners van Nederland over het belang van bescherming van bestaande natuur in 2001 en 1997.

	2001	1997
zeer belangrijk	53	66
belangrijk	41	33
neutraal	6	1
(zeer) onbelangrijk	0	0

Tabel 4. Mening van de inwoners van Nederland over het belang van de aanleg van nieuwe natuur in 2001 en 1997.

	2001	1997
zeer belangrijk	29	36
belangrijk	49	45
neutraal	19	11
(zeer) onbelangrijk	3	8

